

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 153 (11).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Komisjonide täiendawad walimised. — 3. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. — 4. Riigikogu juhatuseteadaandmine Riigikogu liigete puudumiste kohta septembrikuul. — 5. Awalikkude keskkoolide seadus — II lugemisel. — 6. Järgmise koosoleku määramine.

Riigikogu koosolek 3. oktoobril 1922. a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 74 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, pärast esimees **J. Kuk**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse looshis: rahaminister **G. Westel**, töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. Bauer**, sise- minister **K. Einbund**, wälisminister **A. Piip**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Juhatus nimel panen ette päewakorda täiendada punktiga „komisjonide täiendawad walimised“ ja wõtta see esimeseks päewakorra-punktiks. Muid ettepanekuid ei tehta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

2. Komisjonide täiendawad walimised. Rahaasjanduse komisjonist on tagasi astunud rkl. Kerem ning rahwaerakonna rühm paneb ette tema asemele walida rkl. Ehrlich'i. Hariduskomisjonist on tagasi astunud rkl. Piiskar ning iseseiswa tööliste partei Rk. rühm paneb ette walida tema asemele rkl. Freiberg'i. Teisi ettepanekuid selle näewakorra-punkti kohta ei ole. Asun hääletamisele. Panen hääletamisele rkl. Ehrlich'i kandidatuuri. (Hääletatakse.) Ettepanendud kandidaat on nähtawa enamusega walitud. Panen hääletamisele rkl. Freiberg'i kandidatuuri. (Hääletatakse.) Ettepanendud kandidaat on nähtawa enamusega walitud. Esimene päewakorra-punkt on läbi.

3. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. Enne teise päewakorra-punkti juurde asumist on mul juhatus nimel teada anda, et endine rkl. Teng

tuleb kohtuotsuse põhjal Riigikogust wäljalangenuks lugeda. Kuna tema järeltulew kandidaat Süldnek Wene kodakondsusesse üle on läinud ning teisi kandidaate enam kommunistlise rühma nimekirjas ei olnud, siis tuli wastawate walimisseaduse paragrahwide alusel kutse saata rahwaerakonna kandidaadile Jaakson'ile.

4. Teadaandmine Riigikogu liigete puudumiste kohta koosolekult septembrikuul. Palun sekretäri ette kanda aruande Riigikogu liigete puudumiste üle septembrikuul.

Abisekretäär **J. Bergman** (loeb): Septembrikuu jooksul on puudunud järgmised Riigikogu liikmed järgmistel põhjustel:

Amberg, O. on puudunud isiklistel põhjustel 1 koosolekult.

Anderkopp, A. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 10 koosolekult.

Arro, Chr. on puudunud isiklistel põhjustel 9 koosolekult.

Baars, K. on puudunud isiklistel põhjustel 8 koosolekult.

Binsol, W. on puudunud perekonna haiguse pärast 2 koosolekult.

Birk, A. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 1 koosolekult.

Birk, A. on puudunud haiguse pärast 7 koosolekult.

Bock, M. on puudunud isiklistel põhjustel 2 koosolekult.

Bock, M. on puudunud teatamata põhjustel 2 koosolekult.

Ehrlich, A. on puudunud omawalitsuse esituskogude liikme kohuste täitmisel 1 koosolekult.

Ehrlich, A. on puudunud isiklistel põhjustel 8 koosolekult.

Eigo, J. on puudunud haiguse pärast 1 koosolekult.

Einbund, K. on puudunud Wabariigi Walitsuse liikmena 1 koosolekult.

Ernits, W. on puudunud isiklistel põhjustel 3 koosolekult.

Gustawson, O. on puudunud haiguse pärast 2 koosolekult.

Gustawson, O. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Hansen, A. on puudunud isiklistel põhjustel 2 koosolekult.

Hünerson, J. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Jonas, E. on puudunud haiguse pärast 1 koosolekult.

Jonas, E. on puudunud isiklistel põhjustel 1 koosolekult.

Jõeäär, A. on puudunud isiklistel põhjustel 10 koosolekult.

Ipsberg, K. on puudunud Wabariigi Walitsuse liikmena 8 koosolekult.

Jürgenfeldt, O. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Jürman, A. on puudunud isiklistel põhjustel 2 koosolekult.

Koemets, K. on puudunud isiklistel põhjustel 7 koosolekult.

Koemets, K. on puudunud teatamata põhjustel 2 koosolekult.

Koemets, P. on puudunud isiklistel põhjustel 4 koosolekult.

Leewald, A. on puudunud teatamata põhjustel 9 koosolekult.

Laidoner, J. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 10 koosolekult.

Maramaa, A. on puudunud teatamata põhjustel 2 koosolekult.

Martna, M. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 2 koosolekult.

Oinas, A. on puudunud riigikontrolöörina 3 koosolekult.

Parik, J. on puudunud isiklistel põhjustel 3 koosolekult.

Parik, J. on puudunud teatamata põhjustel 2 koosolekult.

Pedak, T. on puudunud teatamata põhjustel 3 koosolekult.

Piip, A. on puudunud Wabariigi Walitsuse liikmena 10 koosolekult.

Piiskar, J. on puudunud omawalitsuse esituskogude liikme kohuste täitmisel 2 koosolekult.

Pool, T. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 4 koosolekult.

Pool, T. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Päts, K. on puudunud Wabariigi Walitsuse liikmena 10 koosolekult.

Pöhl, H. on puudunud haiguse pärast 1 koosolekult.

Pärilin, O. on puudunud teatamata põhjustel 8 koosolekult.

Saar, A. on puudunud omawalitsuse esituskogude liikme kohuste täitmisel 1 koosolekult.

Saar, A. on puudunud teatamata põhjustel 2 koosolekult.

Saul, J. on puudunud perekonna haiguse pärast 4 koosolekult.

Seljamaa, J. on puudunud riikliste ülesannete täitmisel 8 koosolekult.

Semm, J. on puudunud teatamata põhjustel 8 koosolekult.

Sorokin, A. on puudunud teatamata põhjustel 3 koosolekult.

Stackelberg, G. on puudunud isiklistel põhjustel 1 koosolekult.

Strandman, O. on puudunud isiklistel põhjustel 1 koosolekult.

Suit, F. on puudunud teatamata põhjustel 7 koosolekult.

Tiks, J. on puudunud omawalitsuse esituskogude liikme kohuste täitmisel 1 koosolekult.

Treiberg, P. on puudunud teatamata põhjustel 10 koosolekult.

Tulp, A. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Tõnisson, J. on puudunud isiklistel põhjustel 1 koosolekult.

Teng, J. on puudunud isiklistel põhjustel 10 koosolekult.

Uesson, A. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Uluots, J. on puudunud isiklistel põhjustel 6 koosolekult.

Wanja, J. on puudunud teatamata põhjustel 9 koosolekult.

Weiler, A. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Zimmerman, J. on puudunud isiklistel põhjustel 7 koosolekult.

Willman, J. on puudunud teatamata põhjustel 3 koosolekult.

Raud, M. on puudunud teatamata põhjustel 3 koosolekult.

Astrem, R. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Reesen, J. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Tomp, J. on puudunud teatamata põhjustel 1 koosolekult.

Juhataja **A. Kerem:** Riigikogu läheb teise päewakorra-punkti juurde.

5. Awalikkude kesk- Arutamisel on
koolide seadus — paragrahw 26. Lõ-
II lugemisel. pusõna on aruandja
saanud. Sisse on

tulnud järgmine parandus rkl. Martinson'i poolt: „Panen ette § 26 wiimases reas sõnade asemel „ühe wiindiku“ wastu wõtta „ühe neljandiku“. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) See parandus on saanud poolt 15 häält, wastu 26, sellega tagasi lükatud. § 26 tuleb hääletamisele komisjoni poolt ettepandud kujul. (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 27. Walitawa aine õpetamiseks wõib awalik keskkool ainult siis riigilt toetust saada, kui selle aine õppijate — siin on kirjutatud „õpetajate“, kuid tuleb lugeda „õppijate“ — arw tema õpetamise alguses on vähemalt kaksteist ühe klassi kohta, kogusummas aga mitte enam kui selle klassi sunduslikkude ainete tundide arwu kahe wiindikule wastawalt. On õpilaste arw klassis alla kaksteistkümmne, siis wõib kool selle klassi walitawate ainete õpetamiseks riigilt toetust saada, mitte enam kui klassi sunduslikkude ainete tundide arwu ühe wiindiku kohaselt.

(Juhatama hakkab esimees **J. Kukk**.)

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 28. Sunduslikkude ja walitawate ainete kõrwal wõib pedagoogika nõukogu kooli ülewaldajaja nõusolekul korraldada mittedunduslikkude ainete õpetamist, mille kuld kooli ülewaldajaja wõi aine õppijad kannawad.

Haridusminister **H. Bauer**: Teen Wabariigi Walitsuse nimel ettepaneku siin parandus wahele lisada, nimelt teises reas sõnade „nõusolekul“ ja „korraldada“ wahele juurde lisada: „ja haridusministeeriumi loaga“, nii et siis tekst oleks järgmine: „Sunduslikkude ja walitawate ainete kõrwal wõib pedagoogika nõukogu kooli ülewaldajaja nõusolekul ja haridusministeeriumi loaga korraldada mittedunduslikkude jne. jne.“ kunni lõpuni. Teiseks panen ette weel märkus juurde lisada: „Mittedunduslikkude õpeainete hulka kuulub ka usuõpetus. Nende õpeainete sisseadmimine on kohustaw koolile, kui vähemalt 20 seda ainet õppida soo-

wijat õpilast leidub, kelle õpetamine ühe õpetaja juhatusel ühes ruumis pedagoogiliselt wõimalik, selle juures wõib tarwilise õpilaste arwu saamiseks koondada ühe õpetaja juhatusel alla ühte klassiruumi ka mitme õpeaasta õpilased; sel korral maksab õpetaja tasu asutus, kes teistele õpetajatele palgad maksab; on õpilaste arw alla 20, ei ole palgamaksja asutus kohustatud õpetamise kulu kandma, kuid kooli ülewaldajaja peab õpetamiseks tarwilised ruumid muretsema.“ (K. Ast (sd.): See on eriseadus.) Ei, see on märkus § 28 juurde. Siin muidugi ei maksaks pikemalt kõnelema hakata, sest selle küsimuse üle oleme juba kahel koosolekul waielnud, kui ma ei eksi, tundi wiis, üks pool koosolekut ja teine täielik koosolek. Aga siiski tahaks ma kõige tähtsamate asjaolude peale weel kord tähelpanu juhtida ja mõned tähtsamad faktid alla kriipsutada. Ma tahaksin nimelt selle peale tähelpanu juhtida, et meie kool on selle wiie aasta jooksul just selle usuõpetuse suhtes nii palju üle elanud, kui mitte keegi teine õpeaine ja wist mitte ükski riik niipalju muudatusi ühes aines ette wõtnud ei ole. Nagu ma juba tähendasin, 1917 aastal oli üks käsk, 18. aastal — teine, 19. aastal — kolmas jne. jne. Et kooli katsepõlluks mitte soowitaw ei ole teha, see on iseenesestki mõista, ja meie teame, et 66% on neid, kes usuõpetust soowiwad, seda tõin ma ju ühel eelmisel koosolekul ette. Aga peale selle on mitmelt poolt wastatud kord „ei ole ruumi“, teine kord „ei ole osa wõtta soowijaid“, „ei ole ka õpetajaid“ jne. Meie teame ka, et kui hariduskongressidel üksikutes kihelkondades usuõpetuse küsimus arutuse alla tuli, siis tõusis terwe torm. Meie teame ka koolinõunikkude aruannetest, mis ministeeriumi algatusel igal kewadel said toime pandud, et peaaegu igas maakonnas oli üks tähtsamatest põhjustest usuõpetus, mispärast rahulolematu koolide wastu walitseb ja mispärast ka teraw wahekord õpetajate ja rahwa wahel on. See just sellepärast, et usuõpetuse suhtes soowe mitte küllalt silmas ei peeta. Ma arwan, meie kohus on seda märkust wastu wõtta. Meie ei taha selle läbi mitte fanatismi suurendada, sellest on ju minewal koosolekul jutt olnud. Kui meie usuõpetuse põranda alla surume, siis tulewad tingimata haiglased nähtused ja fanatism. Ka noorte hulgas on juba sarnaseid juhtumisi ette tulnud ja sellest peame neid tingimata eemale hoidma. Ma

arwan, et see Eesti riigikaitse vastu karuteene oleks, kui meie tõesti selle märkuse tagasi lükkame ja nõnda neid elementisid, kes heameelega riigi üleselitamisel kaasa töötada sooviksid, riigi wastasteks teeme.

Üteldakse, et meil ei ole küllalt kohaseid usuõpetajaid. Tükati on see tõsi. Aga meil ei ole üldse kohaseid õpetajaid küllaliselt olnud, meie kooli loomisest algades kunni tänapäevani on neist alati suur puudus. Sel ajal oli kõigest umbes üks kolmandik õpetajaid, kes kohased olid oma ülesandele ja kellel kutse tsensus käes oli, kuna üle poole, umbes kaks-kolmandikku, olid niisugused, kes sugugi oma kutse kõrgusel ei seisnud. Nüüd oleme nelja aasta jooksul nii kaugele jõudnud, et meil ainult umbes üks neljandik õpetajaid on, kel mitte kutset ei ole ja kes mitte oma koha peale ei kõlbaks. Ma arwan, kui meie paar suwe kursusi toime paneme, siis oleks meil tingimata paari aasta jooksul nii palju õpetajaid selle aine jaoks, kui meil vaja on.

Meie teame ka, et mujal maades, näituseks Inglismaal ja kõigis meie naaberriikides ilma väljajõtteta, on see küsimus sarnasel kujul ära otsustatud, nagu meie seda praegu ette paneme. Ja seal on ses mõttes weel palju kaugemale mindud, et on sunduslikuks tehtud mitte ainult koolile, waid ka õpilastele. (O. Strandman (töer.): Kas ka Ameerikas?) Ma kõnelen meie naabermaadest. Seal on, nagu ma ütlesin, isegi kaugemale mindud, kuid et usuõpetus koolist täiesti välja heidetud oleks, niisugust nähtust pole kusagil Läänemere maades, välja arvatud Wenemaa. Kuid ka Ameerikas on igatahes niikaugele mindud, et seal ateist õpetajaks ei leita kohane olevat. Meie naaberriigid on selles asjas suuri kontsessioone teinud, mispärast meie siis seda väikest kontsessiooni ei peaks tegema?

Meil tuleb kahjuks juba nii välja, et õpetajad koolides täiesti haawawalt õpilaste usutundega ümber käiwad ja selle üle hirwitawad. Ma tean juhtumise, kus õpetaja ütleb klassis: „Kuule poiss, ainult siis wõid sa kiriku minna, kui hullkoer sind taga ajab, muidu mitte.“ (Wahelhüüded: Kes? Kus niisugune juhtumine on olnud?) Noh, waadake, see on just üks isik Järwamaalt, kellele ka wist kutse eetika tunnistus välja antud. (J. Kana (töer.): Miks haridusministeerium siis nii-

sugust õpetajat ei wabasta?) Ta on teiste asjade pärast juba ajutiselt tagandatud ja saab warsti ka lõpulikult tagandatud. Aga meie teame niisuguseid juhtumisi on weel teisigi, kus kooliõpetaja ütleb klassis awalikult tütarlastele, kes leeri tahawad minna: „Sina tahad wist sellepärast leeri minna, et sa ruttu tahad emaks saada.“ (L. Johanson (sd.): See on muinasjuttt!) Ma räägin ainult faktidest ja ei kõnele mitte muinasjutte. (J. Kana (töer.): Nime tage nime, siis wõiwad kohtulikule wastutusele wõtta.) Ma arwan, kui nad tagandatud saawad, siis wõiwad nad ka kohtulikule wastutusele wõetud saada.

Igatahes meie niisuguseid juhtumisi mitte lubada ei wõi ja ma arwan, et ka kellegil austatud Riigikogu liikmetest ei ole soowi wahekordi terawaks ajada ja, et niisugustel õpetajatel lubatakse ametisse edasi jääda. Ma arwan, et kõikide meie soow on kompromissi luua ja püüda, et kõigil hea elada oleks. Mispärast hakkame meie kunstlikult waenlasi Eesti riigile kaswatama? Usuõpetus on kooli õpeaineks pea terwes haritud maailmas, kus teda kas sunduslikult wõi waba õpeainena õpetatakse. Meie ei taha kellegile usutunnet peale sundida: olgu ateist, kes tahab, igaüks wõib oma ilmawaate juurde jääda, kuid meie peame ka wõimaldama neil, kes usu poole hoiawad, oma tarwidusi rahuldada. Seda nõuab täielik wabameelsus ja kes täiesti wabameelne on, hääletab selle märkuse poolt. Wabariigi Walitus on igatahes ühel häälel selle märkuse wastu wõtnud ja paneb ta Riigikogule teatud paragrahwi täiendusena ette.

J. Kana (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Kõige pealt pean tähendama, et härra haridusminister tarwitab siin ühtelugu sõnu: ateist, jumalasalgaja ja ma ei saa aru, kelle kohta ja mis õigusega ta neid sõnu tarwitab. Mina isiklikult, olles täiesti teises arwamises selle kohta, kuidas tuleb usuõpetust õpetama hakata kui härra haridusminister, ei saaks omale mitte lubada, et muus arwamises olijaid otsekohe ateistideks ja jumalasalgajateks nimetada. Ma pean seda otsekohe ütlemä, et ma härra ministrile mitte ei tihkaks otsekohe seda suu sisse ütelda, et mul niisugune arwamine oleks tema kohta, sest ei ole ju südameasjad mitte nii selgesti läbipaistwad, nagu härra minister wahest arwab.

Edasi tahaksin ma tähendada veel, et härra minister siin toonitab, et usuõpetus koolis peaks olema waba ainena. Ka mina tahan teda waba ainena koolis näha, kuid kuidas seda wabadust ja aine õpetust nii korraldada, et ta tõesti waba oleks, see on alles küsimine.

Edasi toob härra minister siin ette, et olewat niisuguseid kooliõpetajaid, kes wäga haawawalt laste usutunde wastu üles astuwad. Ma ei usu, et niisuguseid õpetajaid meil palju oleks. Wõib olla, et tõesti mõned üksikud niikaugele on läinud, aga et õpetajad üldse, tahtes usuõpetust koolides teisiti korraldada, kui härra haridusminister seda mõtleb, niisugust asja heaks kiidaksid, selle juures kahtlen ma wäga. Sarnased põhjendused ei ütle siin midagi ja nendega ei saa wastaseid maha lüüa.

Edasi pean tähendama selle kohta, et minu arwamise järele teeks härra minister wäga hästi, kui ta niisugused õpetajad kõrwaldaks. Muidugi peaks enne nende süü täiesti selgeks tehtud olema, ainult kuulujuttude ja arwamiste põhjal wõiks waewalt ametist kõrwaldamisele asuda. Igatahes ei olnud härra haridusministril nende inimeste nimesid siin võimalik nimetada, kes niiviisi on talitanud. Siin nimetatakse Järwamaad sagedasti, muidugi selles suhtes, et teatakse, et ma Järwamaa saadik ja Järwamaal õpetaja olen olnud. Selles suhtes wõib ehk härra kirikuõpetaja Lattik teateid anda, kuidas seal usuõpetuse asjas talitatud on. Ma usun, et see härra kindlasti õigust ütleb. Kui nüüd wõtta see parandus, mis härra haridusministri poolt ette pandud ja tähele panna, et härra haridusminister ütleb, nagu oleks selle parandusega usuõpetuse asjus kord loodud, nagu oleks selle parandusega kooli ja wanemate ning seltskonna wahel hea wahekord loodud, siis on see täiesti eksitus. Seda olen ma siit kõnetoolilt mitmel korral ütelnud. Sellel märkusel, mille kohta siin pahemalt poolt tähendati, et ta kõlab terwe eriseadusena, on niiwõrd palju puudusi sees, et tema läbiwiimine palju halbtusi esile tooks. Edasi tähendas härra haridusminister siin, et usuõpetuse õpetajate saamine õige kerge olla, nimelt wõib usuõpetuse suwekursust toime panna. Mina ei usu, et paari kuuga, paari suwekursusega neid saab. Paari kuuga wõib küll rehkenduses ja ehk veel joonistuses teatawaid oskusi cmada, kuid mitte usuõpetuses. Niisugustele kursustele läheks küll hulk inimesi,

kes teenida tahawad. Ma ei usu, et wanemad julgeksid oma lapsi niisuguste õpetajate kätte anda usuõpetust õppima, kes ainult sarnastel suwekursustel käinud on. Waewalt wist usuwad ka need härrad, kes nüüd warsti selle ettepaneku poolt käed üles tõstawad, et sarnased usuõpetajad usuõpetust hästi õpetada wõiksid. Et aga wanematel võimalus oleks oma lastele usuõpetust lasta õpetada, et selle õpetuse järele kohased inimesed walwaksid, panen mina järgmise märkuse § 28 juurde ette: „Walitawate ja mittesunduslikkude õpeainete hulka, mille kulud kannab kooli ülewalpidaja, ei kuulu usuõpetus. Selle õpetamiseks wõib kooli ülewalpidaja kooliruumi lubada.“ Kui ruumid käes on, wõiwad wanemad ise wäga hästi usuõpetuse andmist korraldada.

O. Amberg (kristl.): (A. Weiler (töer.): Kas jälle kwoorumiküsimus? Naer.) Ma teeks walitsuse poolt ettepanud paranduse järgmise paranduse juurde: „Panna märkuses teises reas sõnade „nende õpeainete“ asemele „usuõpetuse“.“

Haridusminister H. Bauer: Ma tahtsin ainult härra Kana'le paar sõna troostiks ütelda. Asi ei ole siin sugugi nii raske, nagu tema arwab. Mõne suwise kursusega wõib tublisid usuõpetajaid saada. Iseenesest mõista ei hakata neile katekismust ja piiblilugu pähe tuupima, nagu Teie seda omal ajal õppinud olete, waid siin on ainult metoodikast jutt. Meil on palju neid, kes soowiksid usuõpetust õpetada, ja kes selleks ka kohased õpetajad oleks, kuid nemad ei tunne uuema aja metoodikat, ei ole asja kursis. Kui neid nüüd nii kaugele wiiakse, et nad metoodikaga tutwuneks, siis ei ole sugugi raske neist häid õpetajaid saada. Ega need õpetajad, kes geograafiat, loodusteadust ja mateemaatikat suwekursustel õppisid, ka neid aineid pähe ei õppinud, waid nemad õppisid ainult metoodikat. Nii on siis härra Kana wastuwäide plaks mööda wett. Ma tahaksin uuesti veel seda alla kriipsutada, et see, kel wabameelsuse mõte kallis on, peaks walitsuse ettepaneku poolt hääletama. Siin ei aita mingisugune wägiwalla tarwitamine, sest wägiwallaga ei ole keegi suutnud püsida, ei ole seda omal ajal inkwisitsioon suutnud, ei saa ka Teie seisukoht püsida, waid ta langeb ja peab langema. (A. Weiler (töer.): Kas kristlik kirik siis hakkab wägiwaldama?)

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: Hariduskomisjoni poolt oli esitatud seisukoht, et keskkool peaks olema ilma usuõpetusest. Täiendused selle paragrahvi juurde ei ole komisjonis arutatud, ja sellepärast ei saa ma nende ettepanekuga, mis siin tehtud, ühineda, välja arvatud vast rkl. Kana ettepanek, mille kohta hariduskomisjoni liikmetel selgus on, et meil praegu algkoolis usuõpetus sarnasel viisil korraldatakse, et seda seal wabatahtliselt lubatakse õpetada. Ma tähendan siin ainult, et see küsimus komisjoni liikmetel wist selge oleks, kuid komisjon ei ole ka seda küsimust arutanud, ja sellepärast komisjoni nimel ei saa ma seda toetada. Tahaksin peatada nende wäidete juures, mis haridusminister siin ette on toonud. Kõige pealt jällegi haridusminister kordas, nagu tahetakse usuõpetuse wäljajätmisega meie kool katsepõl-luks teha. Ei ole sugugi kindel, kuidawiisi kool rohkem katsepõl-luks saab, kas siis, kui niisuguseid aineid sisse tuuakse, mis pedagoogiliselt täiesti põhjendamatud on, ja mille õpetamine wõib wäga palju arusaamatusi tekitada, wõi siis, kui neid aineid kõrwaldatakse ja wabatahtlisteks aineteks tehakse. Teiseks ütleb härra minister, nagu aetakse usuõpetus pöranda alla. Selle peale pean tähendama, et senni usuõpetust keegi ei ole pöranda alla ajanud algkoolis, waid on täiesti wastu tulnud. Et usuline fanatism on tekkinud, see ei ole wististi niiwõrd nende hulgas, kes usuõpetust ei õpi, kui just nende hulgas, kes usuõpetust õpiwad. Wäga hea oleks olnud, kui härra minister tõendusi oleks ette toonud, et usuline fanatism just nende hulgas laiali on lagunenud, kes usuõpetust ei õpi. Seda ei ole tema aga teinud.

See wäide, et tahetakse waenlasi riigile kaswatada, on täiesti tagasitõrjutaw, sest kui wanemate käes on wabadus oma tahtmise järele usuõpetust korraldada, siis ei ole siin mingisuguste waenlastega tegemist. Aga küll wõiks waimline wastuseisimine siis päewakorda tekkida, kui inimestelt wägise wõetakse mingisuguse usuwaate propaganda tegemiseks raha. Nõnda siis need wäited ei ole iseenesest kuidagi põhjendatud ja ei saaks seda mitte tõestada, mida siin ette toodi.

Wormiliselt härra haridusministri ettepanek sünnitab mitmesuguseid arusaamatusi, nimelt mittesunduslike õpeainete

sisseseadmise juures. Selles ettepanekus on öeldud, et mittesunduslike õpeainete sisseseadmine on koolile kohustaw, kui wähemalt 20 seda ainet õppida soowiwad. Seal on esiteks räägitud üldse mittesunduslike ainetest, siis räägikse ühest ainetest, nähtawasti on aga siin usuõpetust mõeldud. Kuid selle tagajärjel tuleb asja nii korraldada, et ükskõik misugust ainet õppida soowitakse, tingimata selle eest ka koolil maksta tuleb. Näituseks wõtame mõne tantsu, spordi wõi ltaalia keele. Kui kogub 20 inimest kokku, kes õppida soowiwad, siis oleks nende õpetamine koolile sunduslik. Nii tuleks silmapilk mitukümmend rühma luua ja kooli ülewälpidajatel nende eest maksta, nii, et Wabariigi Walitsuse ettepanek selles asjas, nimelt aineliselt, läbi kaalumata ja täiesti wastu wõtmata on.

Mis puutub härra Amberg'i parandusse, siis nähtawalt katsutakse sellest raskusest üle pääseda. Iseloomulik näib aga olewat, et ühe mittesundusliku õpeaine õpetamise normeerimise puhul, ei tea missugusel põhjusel, ei peatata sugugi mitte teiste mittesunduslike õpeainete juures. Hariduskomisjoni redaktsioon ütleb üldiselt seda ära, et nende mittesunduslike õpeainete korraldamine on lubataw, seal on ka öeldud, kes selle kulu kannab. Sellepärast wõiks see märkus ära jääda.

Juhataja **J. Kukk**: § 28 juurde on järgmised ettepanekud tulnud: 1) parandus paragrahwi enese kohta: nimelt 2 reas sõnadele „nõusolekul“ ja „korraldada“ waele juurde lisada: „ja haridusministerumi loaga“; 2) on sisse tulnud haridusministri ja rkl. Amberg'i poolt täiendus märkusena § 28 kohta. Selle parandusega, mida ette kandis rkl. Amberg, ühines ka haridusminister, nii käiks see märkus järgmiselt: „Mittesunduslike õpeainete hulka kuulub ka usuõpetus. Usuõpetuse sisseseadmine on kohustaw koolile, kui wähemalt 20 seda ainet õppida soowijat õpilast leidub, kelle õpetamine ühe õpetaja juhatusel ühes ruumis pedagoogiliselt wõimalik, selle juures wõib tarwilise õpilaste arwu saamiseks koondata ühe õpetaja juhatusella ühte klassiruumi ka mitme õpeaasta õpilased; sel korral maksab õpetaja fasu asutus, kes teistele õpetajatele palgad maksab; on õpilaste arw alla 20, ei ole palgamaksja asutus kohustatud õpetamise kulu kandma, kuid kooli ülewälpidaja peab õpetamiseks

tarwilised ruumid muretsema.“ Samuti on § 28 juurde ette pandud märkus rkl. Kana poolt, mis järgmiselt kõlab:

„Walitawate ja mittesunduslike õpeainete hulka, mille kulud kannab kooli ülewalpidaja, ei kuulu usuõpetus. Selle õpetamiseks võib kooli ülewalpidaja kooliruumi lubada.“

Kõige pealt tuleb hääletamisele haridusministri ettepanek. (O. Strandman (töer.): Aga rkl. Amberg'i ettepanek?) Sellega ühines haridusminister ja see on ühine ettepanek Wabariigi Walitsuse ja rkl. Amberg'i poolt. Nimelt haridusministri ettepanekus teine lause, mis algab sõnadega „nende õpeainete sisse-seadmine“, on nüüd härra Amberg'i parandusega muudetud. Esimesena tuleks hääletamisele parandus paragrahwis eneses, mis haridusministri poolt ette pandud. See paragrahw käiks nii: „Sunduslike ja walitawate ainete kõrwal võib pedagoogika nõukogu kooli ülewalpidaja nõusolekul ja haridusministeeriumi loaga“ jne. Sõnad „ja haridusministeeriumi loaga“ on haridusministri ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepanek on 32 häälega 31 wastu tagasi lükatud.

(J. Piiskar (is.): Palume kinniselt hääletada. Üldine naer. Paremaltpoolt: Toetame, toetame.) Nõutakse seda ettepanekut hääletada kinniselt sedelitega? (J. Kana (töer.): Ei ole ettepanekut, härra Piiskar wõttis oma ettepaneku tagasi. A. Jürman (põl.): Teen ettepaneku seda ettepanekut kinniselt hääletada.)

Haridusministri märkust käesolewa paragrahwi juurde nõutakse kinniselt hääletada. Palun sekretääri sedelid wälja jagada. Hääletamisele tuleb Wabariigi Walitsuse ettepanek § 28 juurde wõtta märkus. (Hääletatakse kinniselt.) Sedelite lugemine jääb juhataja hooleks. Hääletamise tagajärjed on järgmised: 35 on wastu ja 32 poolt. See ga on märkus tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Kana ettepanek wõtta § 28 juurde märkus, mille ma juba ette lugesin. (Hääletatakse.) See ettepanek on 32 häälega 31 wastu wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb § 28 ühes praegu wastuwõetud märkusega. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. § 28 on wastu wõetud.

Sõna on rkl. Amberg'il uue paragrahwi ettepanemiseks.

O. Amberg (kristl.): Teen ettepaneku uut paragrahwi §§ 28 ja 29 wahel sisse wõtta, nimelt § 28-a, mis järgmiselt kõlab: „§ 28-a. Õpilaste õpetamise juures peab üksikute usuliste ilmawaadete salliwuse põhimõte walitsema. Õpetajad on kohustatud selle üle walwama, et nad õpetamise juures mitte õpilaste usutunnet ei haawaks.“ Põhjused on need, mida härra haridusminister ette tõi.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Selle paragrahwiga ei saa mina komisjoni nimel ühineda, sest temaga tahetakse ära määrata teatud aine õpewiisi. Sedasama wõiksime meie ka öelda, võib olla, loodusloo ja matemaatika juures, et ei tohi mitte õpilase ilutunnet wõi usulist tunnet haawata. See on täiesti ebapedagoogiline wõtte. On ju iseenesest arusaadaw, et kool peab erapooletu olema kaswatuses, kuid seda meie siin seaduses mitte sisse wõtnud ei ole. Seaduses ei taha meie ometi mitte mingisugust metoodilist ja pedagoogilist deklaratsiooni anda ja sellepärast ei saa mina siin sellega mitte ühineda. See küsimus peaks täiesti kooli hooleks jääma.

Juhataja J. Kuk: Rkl. Amberg'i poolt on tulnud ettepanek — sisse wõtta §§ 28 ja 29 wahele § 28-a, mis on järgmine: „§ 28-a. Õpilaste õpetamise juures peab üksikute usuliste ilmawaadete salliwuse põhimõte walitsema. Õpetajad on kohustatud selle üle walwama, et nad õpetamise juures mitte õpilaste usutunnet ei haawaks.“ Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on rkl. Amberg'i ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 29. Iga klassi läbitegemiseks kulub normaalselt üks õpeaasta. Erakorraliselt wõiwad anderikkad õpilased pedagoogika nõukogu otsusel klassi lühema ajaga läbi teha, wõi mõne klassi wahele jätta.

Märkus: Haridusministeeriumi loal wõiwad kooli ülewalpidajad keskkooli jagada ka poolaasta klassideks.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) Enamus on poolt. Paragrahw 29 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb) § 30. Õpilast ei wõi jätta ühte klassi kauemaks kui kaheks õpeaastaks.

Haridusminister **H. Bauer**: See paragrahw on küll täitsa wastuwõt-mata, sellepärast, et ta mitte küllalt selgelt ei ütle, mis sünnib siis õpilasega, kui ta kahe aastaga mitte järgmisesse klassi üle ei saa; ei ole üteldud, kas õpilane peab üle wiidud saama, wõi teda kolmandaks aastaks istuma jätta. Algkoolis on kolmandaks aastaks istumajätmine wõimalik, kuid keskkoolides seda lubada ei saa, et hooletut õpilast kunstlikult kunni ülilooli weetakse. Sellepärast palun juurde lisada järgmist täiendust: „Kui õpilane kahe kooliaasta jooksul klassi õpekawas nõutud teadmisi ja oskusi ei ole omandanud, arwatakse ta koolist lahkunuks. Iseäralistel põhjustel wõib haridusministee-riumi loaga õpilast ka kolmandaks aastaks klassi jätta.“

Juhataja **J. Kuk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: Kuna haridusministri poolt tehtud märkus § 30 sisu selgitab, siis ei waidle mina sellele mitte wastu.

Juhataja **J. Kuk**: Et aruandja haridusministri poolt tehtud ettepanekule mitte wastu ei waielnud, siis ei hakka mina seda mitte eraldi hääletama, waid hääletan ühes § 30. (H ä ä l e t a t a k s e.) Enamus on paragrahwi wastuwõtmise poolt. § 30 on wastuwõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 31. Pedagoogika nõukogu wõib, kooli ülewalpidaja nõusolemisel, teiseks aastaks jätmise asemel õpilastele korraldada nende ainete kordamist, milles nad edasi ei jõudnud. Selle juures ei tohi õpilase nädalatundide arw tõusta üle klassi nädalatundide maksimaal arwu, milleks tarbekorral tuleb õpilast mõne teise õpeaine tundidest wabastada. Kordamiskursuste korraldamisega ühenduses olewad kulud kannab kooli ülewalpidaja.

Haridusminister **H. Bauer**: Walitsuse nimel panen ette seda paragrahwi seadusest wälja jätta. Ta oleks muidu küll wäga ilus, kui just laiskade kultuweerimise paragrahw, aga riigile läheks ta liiga kalliks maksma, sest nii kui nii antakse praegu isegi rohkem, kui õpilane seda teeninud on, 2 kunni 3 järeleksami.

Kui nüüd kõik õpilased karwupidi järgmisesse klassi üle wiiakse ja seal neile weel riigi kulul eratunde antakse, selles aines, milles nad nõrgad on, millal see kord lõpeb! Peale selle on selgusetu, mis temaga siis sünnib, kui tema üle wiiakse ja kooli ülewalpidaja kulul talle eratunde antakse, sest siis peab teda wabastama mõnest teisest õpeainest ja selles jääb ta poole aasta jooksul jälle järele. Nüüd on küsimus, kuidas temaga teha, kas ta järgmisesse klassi jälle nõrgalt üle wiia, wõi hakata talle jälle eratunde andma neis ainetes, milledes ta selle aasta jooksul järele on jäänud. Igatahes on see Wabariigi Walitsusel wastu wõt-mata, sest niisugune seisukord läheks riigile liig palju maksma ja peale selle oleks teda wäga raske tehniliselt läbi wiia. Seal oleks liiga suur seltskond õpilasi, kes sel ajal, kui teised tundides on, tundidest wabad, ja selle asemel riigi kulul teisi tunde saawad.

Siin on õige tihti trakteeritud näituseks Ameerika olukorrast tähendades, kus selles asjas seal rohkem wastu tullakse. Kui see ka nii oleks, siis tähendab, et neil natuke rohkem raha pilduda on, kui meil. Kuid jätame selle küsimuse kõrwale. Meie teame, et Ameerika kooliolud palju rohkem korda nõuawad ja palju wähem hooletuid õpilasi ühest klassist teise wiiakse kui meil. Meie teame, et seal isegi üliloolis niisugune kord on, et kui keegi 2—3 korda on puudunud, siis arwatakse teda wäljaastunuks. Kui meie Ameerikat eeskujuks wõtame, siis ei oleks iialgi loota, et niisugused juhtumised, nagu nad meile ette toodud, seal mitte tähelpanu ei leiaks. Panen ette seda paragrahwi wälja jätta.

E. Martinson (sd.): Ma räägin selle paragrahwi sissejätamise poolt. Härra haridusminister tähendas, et kui see paragrahw sisse jäetakse, siis see riigile suuri kulusid tooks. Kuid siin paragrahwis on öeldud, et nende õpeainete wõi kursuste korraldamine sünnib kooli ülewalpidaja nõusolekul. Tähendab, kui kooli ülewalpidaja nõus ei ole, siis ei saa seda kursust sugugi korraldada. Teiseks, kui nende kursuste ülewalpidamine tuleks ka kooli ülewalpidaja poolt, siis ei teeks see mingisugust raskust riigile. Teisest küljest teame seda, et wäga palju on juhtumisi, kus üksikud õpilased ühes wõi teises aines ühel wõi teisel põhjusel, ja mõjuwail põhjusil, olgu haiguse pärast ehk mõnest teisest koolist tulles, kus seda ainet nõrgemalt on õpetatud, on sunnitud tunde wõt-

ma, et üldist mõõdupuud wälja anda, kuigi tema üldharidusline tasapind wõib palju kõrgemal olla kui nende õpilaste haridusline tasapind, kes kõigis ainetes selle mõõdupuu on wälja annud. Täiesti loota wõib, et kui mõni õpilane on, näituseks, keeltes nõrk ja kui temale korraldatakse teises klassis järeldamise tunnid, siis wõiks tema tingimata ka keeltes edasi jõuda. Faktisid on olnud. Aga igakord ei ole kehwmatel õpilastel wõimalik omal käel edasi õppida keelte alal. Oleks soovitatav, et kooli ülewalpidaja, kui ta seda leiab wõimaliku olewat, neid kursusi korraldaks, et anderikkamatel ja eestkätt just kehwmatel õpilastel edasipääsemise wõimalus oleks kui nende üldine haridusline tasapind wastab selle kooli nõuetele. Nii, et seda hädaohtu, mis siin haridusminister selle paragrahwi wastuwõtmisel kartis, sugugi karta ei tarwitse. See sünnib kõik just kooli ülewalpidaja enese nõusolekul, ja kui wõimalik ei ole majanduslisest küljest seda korraldada, siis ta seda ka ei korralda. Ma räägin selle poolt, et see paragrahw sisse jääks.

J. Westholm (rhw.): Ma räägin selle paragrahwi wastu järgmistel põhjustel. Majanduslisi külgi ma ei hakka käsutama, ma aga leian, et selle paragrahwi wastuwõtmine toob meie kooli elusse dissonansi, korratust, sest seal on öeldud, et kui keegi edasi wiiakse teise klassi ja talle korraldatakse järeldamise tunnid, siis wabastatakse see õpilane teiste õpeainete kuulamisest. Tähendab, õpilane, kes nõrk oli mõnes õpeaines, järgmises klassis mõnest teisest õpeainest wabastatud saab ja minewaaastaseid nõrku teadmisi täiendades, loomulikult kipub teistes ainetes maha jääma.

Kui niisugustest täiendawatest kursustest osawõtjad peaks olema teistel tundidel wabad, ei saaks seda heaks kiita kooli elu ja kooli distsipliini seisukohalt, sellepärast ei saa ma mitte komisjoni poolt ettepanud paragrahwi poolt hääletada.

J. Lattik (kristl.): Lugupeetud rahwaesitajad. Ma ei oska endale ette kujutada, kuidas see seaduse paragrahw tegelikus elus üldse wõimalik oleks. On olemas meil koolis nõrgemaid õpilasi, siis anderikkamad, ja need, kes edasi lähewad. Nõrgematele õpilastele wõimaldakse järeleksamite teel suwe jooksul ehk talwel koolitöö waheajal seda õpeainet korrata, milles ta teistest maha jäänud. Kelle jaoks

oleks aga see paragrahw määratud? Kujutage enesele ette, et ühes klassis 30 kunni 40 õpilast, nendest saaks ilma järeleksamita edasi 30 õpilast, kuna 10 õpilast järeleksamiga; 5 neist saaks järeleksami kunni 3 aines, 3 õpilast — 2 aines kuna 2 hoopis istuma jääksid teiseks aastaks. Kas mõeldakse selles paragrahwis neid õpilasi, kes nõrgad olid ja istuma jäid, wõi mõeldakse neid, kellel on järeleksamid? Siis loodaks sarnane süsteem, et meil järeleksamid üldse ei oleks, sest need õpilased, kellel nad olemas, läheksid teistega ühes koos edasi paralleel klassis. Minu arwates satuwad siia klassi, nagu rkl. Martinson ütles, anderikkad õpilased, sest nemad juba igal tingimisel rehkendawad sellega, et sootu parem oleks kordamisklassis õppida wabanedes selle läbi mitmest õpeainest, mida mitmed teised peawad õppima. Kõige parema tahtmise juures ei saa ma tegelikus elus ette kujutada, missuguse kategooria õpilaste jaoks see oleks määratud, kas anderikaste jaoks, kes edasi ei taha minna, sest seal on kergem, wõi õige kehwa andega õpilaste jaoks, kes ei suuda edasi jõuda. Neid ei aitaks aga üks ainus kordamiskursus, siin peaks juba riik ise koolid korraldama, kuhu niisugused õpilased mahutada. Kesk-kooli juures segab see ainult õpetööd ja ei tooks kasu mitte õpilastele. Kes tegelikult koolitööst praegu osa wõtawad, teawad wäga hästi, kuidas pedagoogika nõukogu wõistleb ja kaalub kewadatel. Seal tulewad sagedasti mõtete lahkuminekud ette, sest üksikud õpetajad toetawad oma õpilasi. On ju õpilane ühes aines tugew, teises aga koguni nõrk. Nii ei suuda mina seda paragrahwi tegelikus elus mitte ette kujutada, tegeliku eluga mitte kokkukõlla wiia, ning olen kindlasti selle poolt, et see paragrahw wälja jäetakse.

Haridusminister H. Bauer: Peale ettetoodud argumentide juhin tähelepanu selle peale, et meil wastutulek nõrkadel õpilastel küllalt suur on. Ma ei tea mitte, et kusagil teistes maades oleks 2 kunni 3 järeleksami antud, kuna meil isegi palju rohkem neid on antud. Suuremas osas maades on järeleksamite süsteem hoonis ära kaotatud. Et meil aga pikad kooliwaheajad, siis on sel wiisil nõrkadele õpilastele rohkem wõimalusi üle minna, korrates suwel aineid, milles õpilased talwel maha jäänud. Kuid selle paragrahwi wastuwõtmisel tõttaksid nõrkade õpilaste wanemad kõiksugu palwe-

tega koolijuhatajate poole, et aga ükskõik mil viisil last klassist klassi wiia saaks.

Kooli ülewalpidaja võib mõnes kohas raskes seisukorras olla. Meie teame, et meie omawalitsused ei ole mitte kerges seisukorras. Kui sellega nõus olla, et õpe-maksu nõrgematele õpilastele nii palju tõstetakse, et nad umbes seda ära tasuda saaks, mis nad rohkem kulusid teewad, siis tuleks igatahes wälja, et jõukamad saaksid kergesti üle, kuna kehwerad istuma jääksid. See oleks aga korruptsioon ja sellepärast on Wabariigi Walitus kindlasti selle paragrahwi wastu.

Juhataja J. Kukk: Annan lõpu sõna aruandjale.

Aruandja J. Annusson: Ma juhin austatud rahwasaadikute tähelepanu selie peale, et selle paragrahwi maksmapanemisega ei panda mingisuguseid sundlikka kulusid kooli ülewalpidajatele peale. Pedagoogika nõukogu võib kooli ülewalpidaja nõusolekul korraldada kursusi ja kursuste korraldamise kulusid kannab kooli ülewalpidaja. Kui pedagoogika nõukogu leiab tarwilikuks kellegi õpilase toetamist sarnaste kursustega, siis teeb ta wastawa ettepaneku kooli ülewalpidajale, leiab see wõimaliku olewat, siis määrab ta toetuse, ei määra ta seda mitte, siis jääb kursuste korraldamine teostamata. See on üks asjaolu.

Teiseks näib mulle, et härra haridusminister ja need rahwasaadikud, kes selle paragrahwi wastu kõnelesid, ei olnud mitte kaitsunud süweneda tema sisusse. Härra haridusminister lubas omale isegi sarnase märkuse teha, nagu muutuks see paragrahw laiskade kultheerimiseks. Niisugust asja ei oleks ma haridusministrilt mitte oodanud. Selle paragrahwi sisus ei ole kusagil laiskadest kõneldud, küll on aga kõneldud isikutest, kes ühes ehk teises aines edasi ei jõua. Ja et mitte-edasijõudmine mõnikord haiguse põhjal võib olla, et see võib olla wähese arenemise tõttu, see on wist igauhele teada. Niisama kindel on, et mõnel õpilasel kas füüsilistel ehk psüühilistel põhjustel edasijõudmine täitsa wõimatu on, kuna järgmisel aastal sama õpilane võib korrapäraselt edasi jõuda.

Ei ole siin ka sugugi öeldud, nagu rkl. Lattik siin tähendas, et järeleksamid ära kaoks, niisama ei ole ka mingisuguseid kaebtusi ega palwekirju siin ette nähtud. Pedagoogika nõukogust ja kooli ülewalpidajast oleneb kursuste korraldamine ära.

Kui nad leiawad, et kursuste korraldamine tehniliselt läbiwiidaw on, siis korraldatakse nad, ei leita seda tehniliselt mitte wõimalikuks teha, siis jääwad nad toime panemata.

Sellepärast näib mulle, et kõik need kahtlused, mida siin on awaldatud, on sellepärast tekkinud, et seda paragrahwi ei ole sisulikult läbi mõeldud, waid teda ainult mõnesuguste lööksõnadega arwustatud.

Juhataja J. Kukk: Haridusministri ettepanek on negatiivne — seda paragrahwi wälja jätta. Sellepärast ta eraldi hääletamisele ei tule, waid panen paragrahwi enese hääletamisele, kas teda wastu wõtta ehk mitte. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on wastu. (Hüüded: Ära lugeda!) Palun siis weel kord. (Loetakse hääli.) Riigikogu on otsustanud 29 häälega 21 wastu § 31 wälja jätta.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 32. Pedagoogika nõukogul on õigus erakorralistel juhtumistel wabastada õpilast üksikute õpeainete kuulamisest, kui õpilase teadmised selles aines wastawad õpekawa nõuetele.

Haridusminister H. Bauer: Ma panen ette siin sõnade „erakorralistel juhtumistel“ ja „wabastada“ wahel juurde lisada: „linna wõi maakonna kooliwalitsuse loaga“. Motiweerin seda sellega, et siin on öeldud, et pedagoogika nõukogul on õigus erakorralistel juhtumistel wabastada õpilast üksikute õpeainete kuulamisest, kui õpilase teadmised selles aines wastawad õpekawa nõuetele. Muidugi pedagoogika nõukogu otsustab enam-wähem ühe õpetaja ettepanekul, kes ütleb, et see õpilane on nii kaugel, et ta seda ainet enam õppida ei pruugi. Aga meil on juhtumisi olnud ja olemas, kus just õpilased keskkoolides oma küsimistega mõnele nõrgale õpetajale palju tüli teewad, ja siis võib juhtuda, et niisugune õpetaja rõõmus oleks, kui ta nendest piinajatest õpilastest lahti saaks ja sellepärast võib ta siis ette panna neid sellest õpeainest wabastada. See ei oleks aga mitte soowitaw.

J. Westholm (rhw.): Teen ettepaneku § 32 wälja jätta järgmistel põhjustel. Nimetatud paragrahwis on öeldud, et pedagoogika nõukogu võib linna wõi maakonna kooliwalitsuse loaga wabastada õpilast üksikute õpeainete kuulamisest,

kui ta kaugemale on edasi jõudnud. Mina leian, et see pedagoogiliselt mitte soovitaw ei ole, et neid õpilasi, kes kaugemale edasi on jõudnud, klassitööst wabastatakse ja neile sellega wõimaldatakse klassist ära minna. Teisest küljest leian ma, et see just soovitaw on, et klassis oleks rohkem edenenud õpilasi. Üteldakse: keelte õppimisel, kui ühed hakkawad alles peale, ei ole teistel, kes seda keelt ennem kodus õppinud, tunni ajal midagi teha. Mina arwan: siin wõiks just seda kasulikku pedagoogilist wõtet tarwitada, et neid õpilasi, kes teistest ette on jõudnud, õpetamise juures kaasa tõmmata. Nende poole wõiksid pöörata õpetajad küsimistega ja seletustega, nõudmisega ja mina arwan, et nende õpilaste klassiga koostöötamine õpetööd aitaks edasi kanda ja kõrgemale tõsta. Sellepärast teen ettepaneku § 32 wälja jätta.

Juhataja **J. Kuk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: Ma ei saa ühineda komisjoni nimel härra haridusministri ettepanekuga, sest sisuliselt ei eita see selle paragrahwi sisu, waid tahab näha, et otsustamine jääks kõrgema instantsi hooleks. Tegelikult kujuneks asi nii, et linna kooliwalitsus peaks alalise kirjawahetuses pedagoogika nõukogudega olema üksikute õpilaste wabastamise asjus õpeainest. Muidugi on arwata, et selle kohta nii mõnedki ettepanekud tulewad, ja siis jääks linna kooliwalitsusele üle, kas tõesti sisuliselt neisse asjadesse tungima hakata wõi jälle wormiliselt peale panna oma resolutsioon „luban“ wõi „ei luba“. Esimesel juhtumisel tuleks linna kooliwalitsusel eri jõud niisuguste küsimuste lahendamiseks ametisse wõtta, sest lihtne kantseiline asjaajamine asja sugugi ei parandaks. Mis puutub härra Westholm'i ettepanekusse, et seda paragrahwi wälja jätta, siis on nimelt tema sissewõtmise poolt wäga mõjuwad argumentid. Näituseks olid Wene õpilased endises koolis sellepoolest täbaras seisukorras, et neil tuli Wene keele õppimisest osa wõtta ja terwelt aastate kaupa elementaarset tööd kaasa teha, mis nende õpilaste peale nõnda mõjus, et nad harilikult andekewadeks wõi laiskadeks muutusid, ja igatahes ei suutnud teistega edasi sammuda. Selle wastu wanematesse klassidesse sisseastujad, kes sarnast aastaid kestwat tööd kaasa ei teinud, wõisid teistega ühes sammuda. Siin on üks tegelik näifus,

kuidas mõjub niisugune wenitamine edasi jõudmise ja arenemise peale, kui aastate kaupa lastakse õpilast teistega seltsis istuda, kel ainekse aimugi ei ole. Pedagoogilisest seisukohast wõttes oleks see üksikute soovidele wastutulemine, kui see paragrahw komisjoni poolt ettepanud kujul wastu wõetakse.

Juhataja **J. Kuk**: Kõige pealt tuleb hääletamisele rahwasaadik Westholmi ettepanek § 32 wälja jätta. (Hääletatakse.) See ettepanek on saanud 28 häält poolt ja 27 wastu. Sellelega on otsustatud § 32 wälja jätta.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 33. Õpilased wiiakse ühest klassist teise ja tunnistatakse kooli kursuse lõpetanuiks pedagoogika nõukogu otsusega õpilase üldise õpetöö edu ja waimlise arenemise põhjal, haridusministeeriumi poolt määratud korra järele.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) § 33 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 34. Õpilaste normaalaw klassis on 30. Ainult erakorralistel tingimistel tohib õpilaste arw tõusta wiiekümneni. On õpilaste arw üle wiiekümne, peab kooli ülewalpidaja awama kõrwalklassi. Koolides, kus riik õpetajate nalgad maksab, on kõrwalklasside awamiseks ja edasipidamiseks iga aasta haridusministeeriumi luba tarwilik.

Haridusminister **H. Bauer**: Muidugi oleks see pedagoogilisest seisukohast wäga ilus, kui 30 õpilase jaoks saaks klass awada. Isiklikult oleks mina ka selle poolt, kui saaks 15 jaoks awada, sest edasijõudmine oleks muidugi parem. Aga meie ei pea siin mitte platooniliselt rääkima, waid ka olukorraga rehkendama ja waatama, kuipalju see riigilt kulu nõuab, kui 30 õpilast normiks seada. Praegu teistes maades, kus seisukord majandusliselt ka raske on — nagu Saksa maal — kus enne 40 õpilase ni mindi, on nüüd käsk antud, et 50 õpilast normiks oleks. Ma ei tea, kas seal seisukord raske on, kui meil, kuid igatahes on Saksa koolimehed, kes sugugi halwad koolimehed ei ole, ette näinud, et praegustes kitsastes oludes peab kokkuhoidlik olema. Ka meie peame teatawat kokkuhoidmist silmas pidama ja sellepärast panen ette 30 õpilase asemele normiks wõtta 40. See

tähendab sama normi, mis praegu on. Loodetawasti tuleb aeg, kus meie jõukamaks oleme saanud, siis wõime ka normi vähendada, praegu ei ole see mitte wõimalik.

Teine parandus siia paragrahwi oleks kolmandas reas välja jätta lause: „peab kooli ülewõlpidaja awama kõrwalklassi.“ See sõna „peab“ läheb õige raskeks kooli ülewõlpidajale. Meie teame, kui raskes seisukorras majandusliselt meie omawalitsused praegu just on. Sellel lausel on ka muud halwad küljed. Meie teame, et mõne õpilase kohta, kes eksami ehk järeleksami on teinud, wõib pedagoogika nõukogu otsustada nii ehk teisiti, mõni õpetaja loeb ta nõrgemaks, teine jälle tugevamaks. Aga kui selle küsimusega ühendatud on paralleel-klassi awamine, siis on kerwesti wõimalik, et paar õpilast üle pääsewad, kes seda mitte ära teeninud pole. Kui nüüd kooliõpetaja omale mõni mark lisatundide läbi wõib teenida, selle wastu ma kadedust ei tunne, see on loomulik, kui aga kooliõpetaja, kui tal 48—49 kooliõpilast on, laseb kaks-kolm tükki kergemalt üle, nii et 50 täis saab ja ongi waja paralleel-klass awada, siis ei ole see lubataw. Et aga sarnane paralleel-klass kooli ülewõlpidajale nalju raskusi tuua wõib, siis panen ette kolmandat lauset selles paragrahwis välja jätta. Kui on öeldud, et 40 õpilast norm on, siis on iseenesest mõista, et rohkem arwu juures wõib haridusministeeriumi loaga kooli ülewõlpidaja lisaklassi awada, kuna teda seda tegema aga otsekohe sundida ei tohi.

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: Komisjoni redaktsioonis on ette nähtud, et normaalarw peab olema 30, kuna see sugugi seda ei tähenda, et rohkem olla ei wõi, sest järgmises lauses on otsekohe öeldud, et ainult erakorralistel juhtumistel tohib õpilaste arw tõusta kunni 50. See tähendab, et 30 on mõeldud, kui soowitaw arw ja mida klassis normaalarwuks wõib pidada. Kui wõtta wastu haridusministri ettepanek: „30 asemel wõtta 40“, siis tähendaks, et meie wõtame seaduses nii suure arwu normaalarwuks, mille kohta kooliõpetajad ütlewad, et selle juures normaalne töötamine wõimalik ei ole.

Kui jääks välja kolmas lause selles paragrahwis, siis tekiks küsimine — misugustel juhtumistel tuleb awada paralleel-klasse. Endises Wene seaduses oli

kord ette nähtud, et kui arw tõusis üle maksimaalarwu, siis tuli awada paralleel-klass. Siin ei ole sugugi tarwis karta, et paralleel-klasside arw nii wäga suureks muutub. Esiteks on kooli ülewõlpidajatele paralleel-klasside awamine piiratud ruumipuuduse läbi, teiseks seatakse paralleel-klasside eelarwe juba aasta algul kokku ning aasta kestel ei saaks neid mitte tagantjärele juurde wõtta. Kool peab juba aasta algul ette nägema need piirid, milledes tema õpilaste arw kõigub. Kui kolmas lause sellest paragrahwist välja jätta, siis jääks see küsimus lahtiseks ning sellepärast ei saa ma selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja **J. Kukk**: Kuna aruandja ettepanekutega ühinenud ei ole, tulewad nad eriti hääletamisele. Esimesena tuleks hääletamisele haridusministri parandus: „§ 34 muuta: 1) Esimeses lauses wõtta: „30“ asemel „40“. Teisena tuleks hääletamisele haridusministri ettepanek: „§ 34 kolmas lause välja jätta.“ (Hääletatakse.) Esimene parandus on saanud poolt 27, wastu 22 häält. Sellega on see parandus wastu wõetud. (Hääletatakse.) Teine parandus on saanud poolt 27, wastu — 19, sellega on ta wastu wõetud. Siis tuleks § 34 ühes parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 34 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 35. Igas keskkoolis peawad olema tarwilikud õpeabinõud ja õpilaste ning õpetajate raamatukogud. Haridusministeerium seab kokku nende õpeabinõude nimekirja, mille muretsemine on sunduslik kooli ülewõlpidajatele.

A. Jürgenstein (rhw.): Ma leian, et selle paragrahwi teine lause ei ole mitte küllalt täpipealne. Õpeabinõude kohta, mis haridusministeerium ära määrab oma nimekirjas, ei ole mitte öeldud, kas õpetus nende järele sunduslik on, aga ma arwan, et just nii taheti ütelda, et see õpetus sunduslik on. Seda lauset ei pea mitte õigeks. Igal õperaamatul on oma meetood, mis on kokku seatud haridusministeeriumi programmi järele, kus näidatakse, kui kaugele peab õpeainega jõudma. See ei ole mitte hea, kui kooliõpetajat sunnitakse selle meetoodi järele õpetama, mis temale ei wasta. Nii, et selles lauses peab rohkem liikumist olema. Siin peab jätama pedagoogika nõukogule wõimalus ka teisi õpeabinõusid tarwitada, mis mitte haridusministeeriumi nimekirjas

ei ole ette nähtud. See meetod, kus kooliõpetaja oma meetodi järele õpetab, oleks palju wiljakam, kui see, kus teda sunnitakse ühte niisugust raamatut wõtma, mis tema õpewiisile ei wasta. Sellepärast panen mina ette selle paragrahwi teist lauset järgmiselt muuta: „Haridusministeerium seab kokku kooli õpeabinõude nimekirja, kuid kooli pedagoogika nõukogul on lubatud ka teisi õpeabinõusid tarwitada, kui ametlikus nimekirjas on ette nähtud.“

Juhataja J. Kuk: Annan lõpu sõna aruandjale.

Aruandja J. Annusson: Rkl. Jürgenstein'i ettepanekus peitub arusaamatus, nimelt nagu oleks selle paragrahwi järele ära keelatud mõnesuguste teiste õpewahendite tarwitamine, mida haridusministeeriumi nimekirjas pole ette nähtud. Selle paragrahwi järele nõutakse aga ainult, et haridusministeerium seaks kokku nende õpewahendite nimekirja, mis on sunduslikud igas koolis. Nii näituseks peaks igas koolis olema gloobus, maa kaartid jne., mis tingimata tarwilikud on. See aga, nagu oleks pedagoogika nõukogul keelatud teiste õpeabinõude juurde wõtmine, ei ole siin seaduses sugugi ette nähtud ja selleks ei ole mingisuguseid kitsendusi tehtud. Sellepärast ei leia ma siin mitte tarwidust seda parandust juurde wõtta. Ei saa sellega ühineda.

Juhataja J. Kuk: Rkl. Jürgensteini parandus käib järgmiselt: „Panen ette § 35 teist lauset järgmiselt muuta: Haridusministeerium seab kokku kooli õpeabinõude nimekirja, kuid kooli pedagoogika nõukogul on lubatud ka teisi õpeabinõusid tarwitada, kui ametlikus nimekirjas on ette nähtud.“

Et aruandja sellega ei ole ühinenud, tuleb see parandus eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on 14 häälega 7 vastu tagasi lükatud. Panen § 35 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 35 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 36. Igas keskkoolis peab olema kooli apteek, kõige tarwilisemate arstirohtudega ja abinõudega.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 36 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Ma kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 6.50 min.

Peale waheaega algab koosolek kell 7.10 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Kuk.**

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman.**

Juhataja J. Kuk: Koosolek kestab edasi.

Aruandja J. Annusson (loeb): 4. Õpilased. § 37. Keskkooli esimesesse klassi wõetakse vastu algkooli kuue klassi lõpetajad ilma eksamita ja sellekohase eksamiga neid, kes ei ole algkooli kursust lõpetanud. On sisseastuda soowijaid enam kui koolis waba kohti, siis wõetakse õpilasi vastu wõistluseksamiga; ka wõib pedagoogika nõukogu eksami nõuda, kui keskkooli esimesesse klassi astujal algkooli kursuse lõpetamisest enam kui üks kooliaasta on mööda läinud.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette sellele paragrahwile juurde lisada kaks parandust:

1) teises reas sõnade: „lõpetajaid“ ja „ilma“ wahele panna sõnad: „13—16 aasta wanaduses“ ja 2) kolmandas reas selle lause lõpus juurde lisada sõnad: „pedagoogika nõukogu otsuse järele wõib ka nooremaid ja wanemaid õpilasi vastu wõtta.“

See aastate normeerimine oleks soowitaw ses mõttes, et kus lapsed oma wanuse ja arenemise aste poolest liiga lahku lähewad, ei ole see kirju koosseis mitte klassile soowitaw. On juhtumine wõimalik, kus mõni wanem õpilane, kes halbade elukommete pärast ühest koolist wälja on heidetud, teise sisse soowib astuda, ja kui meie käesolewa paragrahwi sel kujul vastu wõtame, nagu komisjoni poolt on ette pandud, peab pedagoogika nõukogu teda ka vastu wõtma. Kuid klassile ei ole mitte soowitaw niisugust wanemat ja pealegi halbade elukommemetega õpilast enda hulka wõtta. Niisuguste isikute jaoks on õhtukeskkoolid olemas, mis peaaegu igas linnas töötawad, kus nad edasi wõiwad õppida.

Teine parandus ütleb aga selgesti, et pedagoogika nõukogul õigus on õpilasi, kes wanemad on, kui harilik norm, vastu wõtta, kui asjaolud seda nõuawad. Samasugune norm on ka Soomes. Soome algkooli I aste on neljaaastane. Keskkool algab umbes 5. aastast peale ja sinna wõetakse ka 10—13 aastaseid õpilasi vastu.

Meil oleks aga, et algkooli kursus kuueaastane on, wastaw norm 13—16. aastat ja nõnda läheks edasi, nii, et wiimase klassi norm oleks umbes 20—22 aastat. Aga pedagoogika nõukogul on igatahes wõimalik õpilasi, kes wanemad on kui norm, wastu wõtta. Igatahes oleks see kaitseks just selle wastu, et halbade elukommetega elemendid kooli sisse ei pääseks.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Haridusministri ettepanekust wõiks järeldada, et ainult wanemad õpilased halbade elukommetega on, mida muidu aga sugugi oletada ei tohiks. Nähtawasti tuleb keskkoolil ka sel juhtumisel halbade elukommetega õpilastega tegemist teha, kui wanadus kindlaks määratud on.

Mis puutub aga üldse keskkooli õpilaste wanadusesse, siis kujuneks see tegelikult ju nõnda, et need, kes algkooli 6 klassi on lõpetanud, astuwad keskkooli; nende wanadus on aga meil enam-wähem just neis piirides, mis haridusminister siin ette paneb, nõnda, et tegelikult ei oleks selle määruse järele sugugi tarwidust. Küll aga näitab elu mitmel juhtumisel, et iseäranis wanemate keskkooli õpilaste hulgas on isikuid, kes oma tööga ennast üles pidades edasi püüawad ja sagedasti oma kaasõpilastele heaks eeskujuks on ja sellepärast ei peaks neile mingisugust kunstlikku takistust ette seadma. Pealegi paraliseerib teine ettepanek, nimelt et pedagoogika nõukogu otsuse järele wõib ka wanemaid õpilasi wastu wõtta, esimese paranduse täiesti. Sellepärast toetaksin komisjoni endist redaktsiooni.

Juhataja J. Kuk: Haridusministri ettepanek tuleb eraldi hääletamisele. Nimelt on ettepanek tehtud, et teises reas sõna „lõpetajad“ järele panna sõnad: „13—16 aasta wanaduses“, ja sama lause lõppu: „pedagoogika nõukogu otsuse järele wõib ka nooremaid ja wanemaid õpilasi wastu wõtta“. Ma hääletan need mõlemad parandused lahus. Panen esimese paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu — esimese parandus on tagasi lükatud.

Panen teise paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Ka see parandus on 16 häälega 7 wastu tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 37 komisjoni poolt ettepanud redaktsioonis. (Hää-

letatakse.) Wähemus on wastu. § 37 on komisjoni redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 38. Kõrgematesse klassidesse ja kooliaasta kestel wõetakse wastu ainult neid kooli astuda soowijaid, kes selleks korraldawal eksamil näitawad, et nad wõiwad wastawas klassis tarwilise eduga töötada. Üleminekul ühest tawalikust keskkoolist teise samatüübilisse eksami ei nõuta.

Haridusminister H. Bauer: Ma panen ette sõnade wahale „soowijaid“ ja „kes“ paigutada sõnad „klassile wastawas wanaduses“ eelmise paragrahwi juures ettetoodud motiividel.

Juhataja J. Kuk: Sõna ei soowita. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Et eelmises paragrahwis härra haridusministri ettepanek wastu ei wõetud, siis ei saaks seda parandust siia paragrahwi juurde enam kuidagi paigutada. Sel põhjusel tuleks see parandus wälja jätta.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) Haridusministri ettepanek on 25 häälega 19 wastu tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 38 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) § 38 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 39. Keskkooli astuda soowijad annawad koolijuhatajale palwekirja ja lisawad sinna juurde: 1) tunnistuse eelhariduse kohta, 2) wanuse, rahwuse ja riikkondsuse tunnistuse. Sisseastujad waadatakse läbi kooliarsti poolt. Kelle terwise seisukord kaasõpilastele kardetaw, neid wastu ei wõeta.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette esimese kolme sõna asemele panna sõnad: „lastewanemad ehk eestkostjad, kes lapsi kooli paigutada soowiwad.“ Praeguse redaktsiooni järele wõiwad õpilased ise soowiawaldusi sisse anda, kuid nende hulgas on ju 14—15. aastaseid, kellel juriidilisi õigusi ei ole. Kooli sisseastumiseks on aga teatawad kohustused kanda, nii et see küll õige oleks, kui lastewanemad ehk isikud, kes laste eest kostma peawad, sarnaseid palweid awaldaks.

O. Strandman (töer.): Ma pean ütlema, et mina Wene kooli kolm wõineli palwekirja olen annud laste eest, kes

minu eestkostmise all ei olnud, ja neid lapsi wõeti kooli wastu. Ma arwan, et ei maksa meil siin niisugust wormi taga ajama hakata, sest wõihwõõrad ikka lapsi kooli toppima ei lähe. Sellepärast olen haridusministri ettepaneku wastu.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Härra haridusministri poolt tehtud ettepanek ei lahenda küsimust ka teiselt seisukohalt wälja minnes, nimelt on keskkooli sisseastujate hulgas ka üle 20. aastaseid. Härra haridusminister ise tähendas seda eelmise paragrahwi kohta kõneledes, et niisugused juhtumised ette tulla wõiwad. Kas siis nendele ka eestkostjad tarwis? Ma leian, et paragrahw sel kujul, nagu ta härra haridusministri poolt ette pandud on, lõpuni wormuleeritud ei ole. Kui komisjoni redaktsioonis öeldakse, et keskkooli astuda soowijad palwekirju annawad, siis ei ole siin sugugi öeldud, et palwekirja peawad nimelt kooliastujad ise kirjutama, waid palwekirja wõiwad ka wanemad walmis kirjutada sel juhtumisel, kui õpilased ise sellega walmis ei saa, ehk seda teha ei wõi. Sellepärast toetan komisjoni redaktsiooni.

Juhataja J. Kuk: Haridusministri ettepanek käib järgmiselt: „Panna paragrahwi algusel sõnade „keskkooli astuda soowijad“ asemele „lastewanemad ehk eestkostjad, kes lapsi kooli paigutada soowiwad.“ Panen ettekantud paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on 28 häälega 25 vastu tagasi lükatud. Panen § 39 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. § 39 on wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 40. Õpilastele, kes enne kursuse lõpetamist koolist lahkuwad, annab kool nende töö tagajärgede kohta sellekohased tunnistused.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 40 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 41. Keskkooli kursuse lõpetajale antakse sellekohane tunnistus, mis temale õiguse annab ilma eksamita astuda ülikooli ja teistesse kõrgematesse õpeasutustesse, kui wiimaste kohta ei maksa erimäärused.

Haridusminister H. Bauer: Teen ettepaneku selles paragrahwis sõna „wiimaste“ asemele panna „selle“. Meil on praegu sarnane korraldus, et keskkooli lõpetajad otsekohe ülikooli pääsewad. Kuid wõib olla, et edaspidi ülikooli astuda soowijaid niipalju on, et see üks ülikool neid kõiki mahutada ei suuda ja sunnitud oldakse ülikooli astuda soowijate jaoks wõistluseksami korraldama. Teist ülikooli meie riik wälja ei kamata. Kuid meil on teised kõrgemad õpeasutused, nagu politehnikum, ja nendesse sisseastumisel wõiwad erimäärused makswad olla. Seda mõtet selgitaks sõna „selle“ rohkem, ja oleks tarwilik, et ta seadusse saaks sisse wõetud, sest kui meil nüüd juba 3500 ülikooli astuda soowijat oli, siis on kindlasti ette näha, et lähemas tulewikus ülikool kõiki õpehimulisi mahutada ei suuda.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Selle seaduseelnõu teise paragrahwi järele on keskkooli ülesandeks muuseumi ka õpilaste ettewalmistamine kõrgematesse õpeasutustesse astumiseks. Sarnaseks õpeasutuseks, kuhu keskkooli lõpetaja pääseb, on ülikool. Ehk keskkoolid küll mitmetüübilised on, peab õpetus nendes sarnane olema, et iga osakonna lõpetaja peaks ülikooli astumiseks küps olema. Muidugi wõiwad olla siin mõned erandid õpeainetes, mida keskkoolides wähem õpetatakse ehk sugugi ei õpetata, nagu näituseks Kreeka keel, kuid sellest saadakse üle, nagu seda tegelik elu on näidanud, korraldatakse kursusi selle õpeaine jaoks jne., ja ülikoolis lastakse selles asjas eksam teha. Mis puutub aga wõistluseksamitesse, siis on see niiwõrd teraw küsimus, et seda kuidagi administratiivmäärustega korraldada ei saa, waid siin on waja just seadusandlise wõimu, Riigikogu, tegewust. Ülikooli pääsemine keskkoolist peaks seaduse järele ilma wähemagi takistuseta ette nähtud olema. Teiste õpeasutuste kohta wõiwad ju eritingimised olla, nagu näituseks politehnikum ja kõrgem muusikakool, kus esimesse astumiseks keskkool küllalt praktika alal ette ei walmista, waid selleks weel praktikat wabrikutes nõutakse ja kõrgema muusikakooli nõuetele wastawalt ei jõuta meil keskkoolis laulu ja muusikat õpetada. Nende koolide jaoks wõiksid erimäärused maksta, kuid siiski

mitte õpekawa suhtes, waid mõne eriküsimuse kohta. Sellepärast ei saa ma haridusministri ettepanekuga mitte ühineda.

Juhataja J. Kukk: Haridusminister on ettepaneku teinud selles paragrahwis sõna „wiimaste“ asemel panna sõna „selle“. Komisjoni aruandja ei ole ettepanekuga ühinenud, sellepärast tuleb see eriti hääletamisele. (Hääletatakse.) See parandus on 29 häälega 28 vastu tagasi lükatud. Panen nüüd § 41 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 41 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 42. Keskkooli õpilased saawad sõjawäkke astumiseks ajapikendust kunni 22. eluaasta lõpuni.

E. Martinson (sd.): Kunni 22. eluaasta lõpuni pidid keskkooli õpilased ajapikendust saama siis, kui eeldati, et keskkooli kursus 5 aastat kestab. Kuna aga nüüd vastu wõeti parandus, mis keskkooli kursuse 6-aastaseks määrab, siis peaks see pikendusaeg ka pikem olema ja sellepärast teen ettepaneku paragrahwis „22“ asemele panna „23“.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Komisjoni nimel ei saa ma selle parandusega mitte ühineda.

Juhataja J. Kukk: Komisjoni aruandja ei ole tehtud parandusega ühinenud, sellepärast tuleb parandus eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud. Panen § 42 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 42 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Sõna on haridusministril lisaparagrahwi ettekandmiseks.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette § 42 järele uut paragrahwi vastu wõtta, mis järgmiselt käiks: „Koolis ja väljaspool kooli alluwad õpilased kooli administratsiooni poolt wäljaantud määrustele.“ Seda küsimust käsitab praegu ainult § 69, mille põhjal õpilaste kohta käiwate määruste wäljaandmine ja maksmapanemine käib ainult pedagoogika nõukogu alla. Aga siin peaks meie küll seda asja laiemalt wõtma. Komisjoni projekti järele tuleb praegu nii wälja,

et pedagoogika nõukogu ükski wõib seadusi õpilaste kohta wälja anda, kuna walitsus arwamisel on, et mitte ainult pedagoogika nõukogu seda ei wõi teha, waid ka kohalikud kooliwalitsused ja ka haridusministeerium. Aga kui meie nüüd seadusetähe järele läheme, siis tuleb wälja, et ainult pedagoogika nõukogu wõib seadusi õpilaste kohta wälja anda. Sellepärast panen selles paragrahwis ette, et koolis ja väljaspool kooli alluwad õpilased kooli administratsiooni poolt wäljaantud määrustele. Administratsiooni all on siin mõeldud haridusministeerium ja linna ning maakonna kooliwalitsused; muidugi ka pedagoogika nõukogud.

J. Kana (töer.): Härra haridusministri poolt tehtud redaktsioon ei ole mitte küllalt õnnelik. Tema laseb koguni arwata seda, et selle kooli administratsiooni poolt wäljaantud määrused wõtawad õpilased teiste määruste alt wälja, nagu kunagi üliõpilaste kohta maksew olla olnud, et iga politsei ei olla wõinud üliõpilast mitte kinni wõtta, kui tal kirju müts peas oli. Niisugust määrust meie igatahes oma keskkoolide-seaduses näha ei tahaks, olgugi, et neil ka kirjud mütsid peas on. Peale selle, koolide kohta wõiksid määrusi wälja anda tarwilisel korral Wabariigi Walitsus ja ka Riigikogu. Tähtis oleks, et õpilased neid täidaksid. Sellepärast paneksin minna niisuguse redaktsiooni ette: „Keskkooli õpilaste kohta antud määrused on õpilastele kohustawad koolis ja väljaspool kooli.“

Juhataja J. Kukk: Haridusminister ühineb rkl. Kana poolt ettepanud redaktsiooniga. Aruandja lõpusõna ei tarwita. (E. Martinson (sd.): Palun sõna selle ettepaneku kohta.) Olete aja mööda minna lasknud. Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu, sellega on see paragrahw vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 43. Õpilastel on õigus asutada kooli juures omawahelisi ühinguid, mille põhikirjad kinnitatakse pedagoogika nõukogu poolt. Väljaspool oma kooli wõiwad alaealised õpilased pedagoogika nõukogu nõusolekul osa wõtta ainult neist organisatsioonidest, mille seaduslikult registreeritud põhikirjades on ette nähtud alaealiste osawõtmine. Täisealistel õpilastel on õigus pedagoogika nõukogu teadmisel osa wõtta kõigist seaduslikult registreeritud organisatsioonidest. Juhtumisel, kui see

pedagoogiliselt mittedsoowitaw, wõib pedagoogika nõukogu õpilastele organisatsioonist osawõtmise keelata.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette esimese lause lõpule juurde lisada sõnad: „Ja millesse astumiseks õpilastele haridusministeeriumi poolt üldine luba antud.“ See tähendab, et õpilased väljaspool kooli organisatsioonidesse wõiwad astuda ainult, kui pedagoogika nõukogu luba annab ja kui need ühingud on ette nähtud haridusministeeriumi poolt väljaantud ühingute nimekirjas. Muidu tuleb välja nii, et on rahukogu poolt luba antud niisugustele noorteühingutele, mis pärast siseministri korraldusel on kinni pandud. Igatahes selle paragrahwi järele wõiksid nad ka nendesse ühingutesse astuda. Oleks aga tarwilik, et need ühingud teada oleksid ja, et haridusministeerium kaaluda wõiks, kas oleks soowitaw nendesse sisse astuda wõi mitte. Sellepärast panen ette juurde lisada sõnad: „ja millesse astumiseks õpilastele haridusministeeriumi poolt üldine luba antud“, kui üldine luba anti, see tähendab, et ühing soowitawate organisatsioonide nimekirja üles on wõetud. Lõpuks lisan weel juurde, et „poliitilised ühingud ei ole koolides lubatawad“. Ma arwan, et keskkooli õpilased, nii kaua kui nad õpilased on, ei peaks mitte poliitikaga tege mist tegema. On palju juhtumisi, mis näitawad, et poliitika koolitoomine wiha waenu õpilaste hulgas üksteise vastu tekitab ja see ei ole igatahes mitte soowitaw. Haridusministeeriumi teada ei ole Euroopa riikides poliitiliste ühingute liigeteks olemine kooliõpilastel lubatud. Panen ette need kaks parandust § 43 juurde vastu wõtta.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Härra haridusministri ettepanek esimese lause lõpule juurde lisada „ja millesse astumiseks õpilastele haridusministeeriumi poolt üldine luba antud“ wõiks mitmesuguseid arusaamatusi tekitada. Siin esimeses lauses on ette nähtud, et õpilastel on õigus asutada omawahelisi ühinguid, mille põhikirjad kinnitab pedagoogika nõukogu. Pedagoogika nõukogule on usaldatud sarnaste põhikirjade kinnitamine ja oleks loomuwastane neilt seda õigust ära wõtta, sest see on täiesti kooli sisemine asi. Kui mingisugune ebaloomulik nähtus

siin awalikuks wõiks tulla, siis on haridusministeeriumil wõimalik pedagoogika nõukogu peale mõjuda ja seda põhjaliku kontrolli alla wõtta. Sellepärast leian ma, et ei oleks tarwilik seda lauset paragrahwi sisse wõtta. Mis puutub poliitiliste ühingute küsimusesse, siis ei ole ettepanekus täpselt öeldud, kas siin on erakond lised poliitilised ühingud keelatud wõi on need niisugused üldised poliitilised ühingud, nagu neid korraldatakse Ameerika koolides õpetajate kaasabil, milledes kõneldakse poliitilistest päewaküsimustest, loetakse ajalehta ja awaldatakse arwamisi. Niisugused ühingud walmistawad inimesi tegeliku elu vastu, seisawad täiesti pedagoogilistel alustel ja on täiesti otstarbekohased. Kui haridusministeeriumi ettepanek niisuguseid ühinguid eitab, siis wõtaks ette pandud redaktsioon koolilt ühe wõimaluse ära sarnasel alal kodanikka kaswatada, mis juba sellepärast tingimata tarwilik on, et kool wõiks awalikult õpilaste poliitiliste waadete arenemist juhtida, selle asemel, et nad seda juhatust põrandaaluste ühingute käest saawad. Sellepärast ei ole haridusministeeriumi teise lause wastuwõtmine ka otstarbekohane.

Juhataja J. Kuk: Hääletamisele tulewad kaks parandust. Esimese lause lõpu juurde lisada: „ja millesse astumiseks õpilastele haridusministeeriumi poolt üldine luba antud“, ja teine parandus: paragrahwi lõpu üks lause juurde lisada: „Poliitilised ühingud ei ole koolides lubatawad.“ (Hääletatakse.) Esime ne parandus on 29 häälega 28 vastu tagasi lükatud.

Panen teise paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Teine parandus on 30 häälega 28 vastu tagasi lükatud.

Panen § 43 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 43 on nähtawa ena musega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): 5. Ametisolewad isikud. § 44. Awalikus keskkoolis on järgmised ametisolewad isikud: 1) Juhataja (direktor), 2) tema abi (inspektor), 3) õpetajad, 4) arst, 5) asjaajaja ja 6) teenijad.

O. Strandman (tõer.): Siin on öeldud „juhataja“ ja klambrites — „direktor“. Ma ei saa siiski aru, kumb neist nüüd õige nimi on, kas juhataja wõi direktor.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Härra Strandman'i küsimise kohta teatan, et komisjonis nimetuste kohta kindlat otsust pole tehtud. Minu arvates võiks nimesid paralleel tarvitada, nagu seda praegu ka tehakse, kas juhataja või direktor, nii kuidas keegi soovib.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 44 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 45. Koolijuhataja on keskkooli üldine juhataja ja korraldaja.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 45 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 46. Keskkooli juhatajaks võib olla isik, kes on lõpetanud kõrgema õpeasutuse ja omandanud keskkooliõpetaja kutse ning tarvilise pedagoogilise wilumuse.

Märkus. Haridusministeeriumil on õigus kinnitada keskkooli juhatajaks isikuid, kes oma hariduse poolest selle paragrahwi nõuetele ei wasta, aga oma pedagoogilise tegewuse poolest on silmapaistwad.

Haridusminister H. Bauer: Ma panen ette § 46. märkuses muudatust teha ja nimelt: „Keskkooli juhatajaks“ asemele panna, „keskkooli juhataja kohustetäitjaks“. Meil on liiga palju keskkooli, kus õpetajateks ja juhatajateks ilma ülikooli haridusega isikud. Niisuguseid nähtusi ei tohiks edaspidi mitte enam lubada. See ebanormaalne nähtus on ka juba väljamaal tuttawaks saanud, nimelt, et meie kooliõpetajate haridusline tasapind mitte kõrgel ei ole. Need, kes praegu ülikoolist tulewad ja kellel spetsiaalalad on, ei leia omale tegewust, sest et kõik kohad mitte ülikoolis käinud kooliõpetajate all kinni on. See oleks ülekohtus just meie nooremate õpejõudude vastu, kelledest tublid spetsialistid woiwad saada.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ma ei tahaks sugugi selle vastu waielda, et mitteülikooli haridusega isik ei peaks olema juhataja kohal. Komisjoni ettepa-

nek on aga niisugune, et mitte ülikooli lõpetanud isik võib olla ainult siis juhataja kohal, kui temal on iseäralisi silmapaistwaid teeneid pedagoogilise tegewuse alal. Kui seda parandust vastu wõtta, mida härra haridusminister siin tegi, siis võib sarnane koolijuhataja niisugusesse seisukorda sattuda, et teda eluilmaski juhatajaks ei kinnitata ja seda lihtwormilistel põhjustel. 3 kuni 4 aasta pärast tuleb ülikoolist noormees, kellel paber taskus, ja pedagoogiline suurus, kes wast ehk võib ka geenius olla omal alal, peab nimeetatud nooremehele teed tasandama. Sarnaseid juhtumisi ei tarwitse meil wast praegu olla, aga nad on täiesti mõeldawad, sellepärast toetan igatahes komisjoni redaktsiooni.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Haridusministri ettepanek on 28 häälega 26 vastu tagasi lükatud. Panen § 46 komisjoni redaktsiooni hääletamisele. (Hääletatakse.) § 46 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 47. Koolijuhataja kohuseks on kooli õpetus- ja kaswatustöö ning majandusliku külje juhatamine, wastutus kõige koolitöö korralikkuse ning kooli waranduse korrasoleku eest ja kõik kooli asjaajamine kokkukõlas seaduslikkude määrustega ning pedagoogika nõukogu otsustega.

Eriti on juhataja ülesandeks:

a) kooli esitamine ja läbikäimine teiste asutustega ning üksikute isikutega;

b) kooli puutuwate küsimuste selgitamine ja ettepanemine otsustamiseks pedagoogika nõukogule ja hoolekogule;

d) paralleel-ettepanek: 1) tarwiliste juhatuste andmine õpetajaile õpetus- ja kaswatustöös; kusjuures juhatajal on õigus õpetajale korratuste puhul märkusi ja hoiatusi teha;

d) 2) tarwiliste juhatuste andmine õpetajaile õpetus- ja kaswatustöös;

e) tundide jaotamise eelnõu esitamine pedagoogika nõukogule;

f) õpetajate ametist wabastamiseks ettepanemine pedagoogika nõukogu kaudu;

g) õpetajate koolitööst wabastamine, kuid mitte üle ühe nädala ja

h) kooli eelarwete ja aruannete eel- nõude kokkuseadmine.

Paralleel-ettepanekud lähewad üks-teisest sellepoolest lahku, et ühes ettepanekus on koolijuhatajale lähemad wolitused antud, nimelt tarwiliste juhataste andmine ja weel märkuste ja hoiatuste tegemine. Teine paralleel-ettepanek ei eita juhatajat ja jätab temale esimeses osas ettenähtud funktsioonid, nimelt peale tarwilise juhataste andmise weel korratuste puhul märkuste ja hoiatuste tegemises.

Haridusminister H. Bauer: Selle paragrahwi ja tema märkuste kohta on mul järgmist teatada: § 47 d. juures toetab Wabariigi Walitsus seda, et koolijuhatajal on õigus tarwiliste juhataste andmiseks, kusjuures õpetajale on õigus korratuste puhul märkusi teha. Keskkoolides kaebatakse palju selle kohta, et õpetajad oma kohuseid mitte küllalt korralikult ei täida. On tihti hiljaksjäämisi ja kui siis koolijuhataja selle wastu üles astub, siis öeldakse, et „see ei käi mitte Teie kompetentsi“. Sarnaseid juhtumisi on olnud, keskkoolides küll wist mitte, aga algkoolides selle eest rohkem. On juhtumisi olnud, kus juhatajat pole klassigi lastud tundi pealt kuulama, kuna aga wastutus kõige eest, mis koolis sünnib, täiesti koolijuhataja peal on. Siis edasi, õpetajate walimise küsimus. Siin on öeldud p. f., et õpetajate ametist wabastamist toimetatakse pedagoogika nõukogu kaudu. See sõna „kaudu“ on selgusetu. Siin ei ole mitte selgesti seda öeldud, kas koolijuhataja otsustab ära, kas walida, wõi wabastada, ja siis saadab pedagoogika nõukogusse. Seda ei ole siin selgesti öeldud, mis just õpetajate walimisse puutub. Sellepärast panen ette punkt f järgmiselt redigeerida: „Õpetajate ametisse walimiseks ja ametist wabastamiseks ettepanemine.“ Kuidas siis see sünnib, saawad järgmised paragrahwid seda näitama. § 47-le panen ette juurde lisada punkt i, nimelt: „Kooli asjaajaja ja teenijate ametissemääramine ja ametist wabastamine.“ Wõtame näituseks kooli asjaajaja. Suuremalt osalt on tema käes raha ja ta neab tingimata koolijuhataja usaldusmees olema. Kui pannakse sinna keegi asjaajajaks ja raamatupidajaks, keda ülepea koolijuhataja ei tunne, ma ei tea, kuidas siis koolijuhataja tema eest wastutama peaks. On õige palju juhtumisi olnud, kus asjaajajad ühes kassaga kaduma on läinud ja wastutama peab sel korral koolijuhataja. Niisama on ka kooli teenijatega. On juhtumisi olnud, kus alalised

puudumised tekiwad ja teenijad tõrguwad tööd tegemast. Niisugusel korral peab koolijuhatajale õigus jäetama, neid kohe ametist wabastada.

O. Strandman (töer.): Ma kardan ühte, et kui meie selle paragrahwi punkt f ilma pikemate läbirääkimisteta wastu wõtame, otsustamata jättes terwet walimist ja ametisse määramise korda, siis wõime sattuda wastolusse. Kuna see järgmistes paragrahwides põhimõtteline küsimus on, kas ei oleks mitte soowitaw, et punkt f esialgu lahtiseks jääks? Paragrahwide juures, kus just ametissemääramise küsimust puudutakse, wõib sellekohaseid ettepanekuid teha, praegu on aga väga raske hääletada. Teen ettepaneku punkt f lahtiseks jätta.

Juhataja J. Kuk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Komisjoni nimel selle paragrahwi lisandusega ühineda ei saa.

Juhataja J. Kuk: Kõige pealt tuleb hääletamisele komisjoni paralleel-ettepanek, kui see on otsustatud, siis tuleks ära otsustada, kas punkt f lahtiseks jätta wõi mitte ja peale selle tuleb hääletamisele lisapunkt i, mida haridusminister siin ette kandis. Paralleel-ettepanekud on järgmised: I redaktsioon: „Tarwiliste juhataste andmine õpetajaile õpetus- ja kaswatustöös; kusjuures juhatajal on õigus õpetajale korratuste puhul märkusi ja hoiatusi teha.“ Teine redaktsioon: „Tarwiliste juhataste andmine õpetajaile õpetus- ja kaswatustöös.“ Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) 37 häälega 11 wastu on paralleel-ettepanekutest I redaktsioon wastu wõetud. Panen hääletamisele rkl. Strandman'i ettepaneku punkt f lahtiseks jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud punkt f lahtiseks jätta. Järgmisena tuleb hääletamisele haridusministri ettepanek, punkt i: „Kooli asjaajaja ja teenijate ametissemääramine ja ametist wabastamine.“ (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Kuna punkt f lahtiseks jääb, siis jääb kogu see § 47 lahtiseks, kuni wastawate paragrahwide arutamiseni.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 48. Kui klasside arw keskkoolis ulatab üle 10, siis walitakse juhatajale abi.

Märkus. Keskkoolis, kus juhataja abi ei ole, määrab juhataja enese koolist puudumise ajaks õpetajate hulgast aseäitja.

Haridusminister **H. Bauer:**

Panen ette selle paragrahwi redaktsoonini muuta, siin on öeldud „ulatab üle 10“, ma panen ette seda kohta redigeerida „10 ehk rohkem“, sellepärast, et kui keskkool juba 10-klassiline, siis on seal tingimata juhataja abi vaja, kuna praegune redaktsoon seda mitte ei luba. (O. Strandman: (töer.): Kas ei oleks parem üle 9.) Hea küll, üle 9.

J. Kana (töer.): Ma teen ettepaneku selles paragrahwis „10“ asemele „9“ panna. (Haridusminister **H. Bauer:** Mina tegin juba sarnase ettepaneku. Naer.)

Juhataja **J. Kukk:** Annan lõpu sõna aruandjale. Aruandja sõna ei tarvita, siis panen ma härra Kana ja härra haridusministri ühise ettepaneku hääletamisele, mis järgmiselt käib: „Kui klasside arv keskkoolis ulatab üle 9, siis walitakse juhatajale abi.“ (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud. Panen nüüd § 48 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 48 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 49. Juhataja abi on kooli sisemises ning kaswatuslikus tegewuses abiks juhatajale ja täidab wiimase puudumise wõi haiguse korral tema kohuseid.

Juhataja **J. Kukk:** (Hääletatakse.) § 49 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 50. Keskkooli juhataja abiks wõib olla isik, kellel on õigus õpetada keskkoolis.

Juhataja **J. Kukk:** (Hääletatakse.) § 50 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Edasi on sõna haridusministril lisaparagrahwide ettekandmiseks.

Haridusminister **H. Bauer:** Wabariigi Walitsus paneb ette siin §§ 50 ja 51 wahel kaks paragrahwi wahela lükata, mis juhataja ja õpetajate walimise küsimust käsitawad.

Esimene paragrahw käiks järgmiselt: „Keskkooli juhataja riigikoolides määrab ametisse haridusministeerium, omawalitsuste poolt ülewalpeetawais koolides walib teda maakonna wõi linna kooliwalit-

sus ja kinnitab haridusministeerium. Mõlemitel kordadel wõib kooli pedagoogika nõukogu omalt poolt kandidaate soovitada.“

Järgmine paragrahw: „§ 50-b. Keskkooli juhataja abi ja õpetajate kandidaate riigikoolides paneb koolijuhataja, pedagoogika nõukogu arwamist ära kuulates, haridusministeeriumile ametisse kinnitamiseks ette. Maakonna wõi linna kooliwalitsuste poolt ülewalpeetawais koolides paneb koolijuhataja, pedagoogika nõukogu arwamist ära kuulates, kandidaate kooliwalitsusele walimiseks ette, walitud isikud esitatakse ministeeriumile kinnitamiseks.“

Märkus. Kooliwalitsuse koosolekust, kus õpetajaid walitakse, wõtab osa wastawa kooli juhataja sõnaõigusega.“

Siin tuleks siis koolijuhatajale teatawad õigused juurde, et temal wõimalus oleks antud ka oma kandidaate, oma tulewasi kaastöötajaid koolis walimiseks ehk kinnitamiseks ette panna. Seda aga mitte omawoliliselt, waid kontaktis pedagoogika nõukoguga, nii et igatahes ka kollegiaalsed huwid on siin ette nähtud ja kaitsitud. Kuna aga koolijuhataja, nagu üks eelolewatest paragrahwidest tähendas, täiesti wastutaw on kõige eest, mis koolis sünnib, siis peaks temal ka tähtis sõna kaasa ütelda olema oma kaastöötajate walimiste juures.

Kommissjoni projektis walib juhatajad ja kooliõpetajad hoolekogu. Aga järgmistes paragrahwides on tähendatud, et hoolekogus on kolm liiget õpetajate poolt, kolm liiget lastewanemate poolt, kolm liiget kooli ülewalpidajate poolt jne. Kui aga hoolekogu kooli juures mitte ei ole, mis väga tihti juhtub, siis peab pedagoogika nõukogu ise omale õpetajaid walima. See oleks küll halb pretsedent, et just õpetajate nõukogu hakkab ise oma kolleegasid, oma kaastöötajaid walima ja neid maakonna kooliwalitsusele ette panema. Siis saawad seal küll igawesed intriigid olema. Meie teame, et on koole olemas meie suuremates linnades, kus kooliõpetajate nõukogu liikmed eneste wahel alalõpmata wägipulka weawad. Ja kui nüüd üks teataw ringkond sinna sisse on pääsenud, siis tema kindlasti teisi sinna sisse ei lase ja see mõjuks väga halwawalt koolitöö peale. Wene koolides oli ka „popetshitelnõi sowet“, aga seal oli ette nähtud, et linna wõi maakonna kooliwalitsusel õigus oli kaugelt suurem osa liikmeid

sisse walida. Ka Ameerikas sünnib õpetaja walimine umbes samal alusel, ta pannakse suuremalt osalt koolijuhatajate poolt ette, ehk kui mitte koolijuhatajate poolt, siis ühe selleksmääratud ametniku poolt. Ka Rootsis, Daanis, Leedus, Poolas, Soomes ja Saksamaal on walimine umbes sama moodi korraldatud. Igatahes on koolijuhatajal õigus ettepanekuid teha. Inglismaal on asi palju kaugemale ulatavam — seal pedagoogika nõukogu õieti ei ole. Kaugelt suuremas osas kultuuri riikides on nii, kes wastutust kannab oma kaasteenijate tegewuse eest, sellel ka wiimaste ametisse määramise juures teatawad õigused on. See on ju igas ametkonnas nii, et ei lasta kusagil ametnikka enesele kaasametnikka walida, waid see õigus on ikka osakonna juhatajal. Miks peaks siis siin teisiti olema.

E. Martinson (sd.): Keskkooli õpetajate wõi juhatajate walimise, registreerimise ja ametisse kinnitamise suhtes jään mina komisjoni isearwamisele. Mina ei leia, et see kord, mis selles seaduses ette nähtakse, loomulik oleks. Siin on ette nähtud, et kooli hoolekogu walib õpetajaid ja juhatajaid ning paneb kinnitamiseks wõi registreerimiseks ette haridusministeeriumile. Oletame nii, et registreerimise ettepanek läbi läheb, siis tuleb nii wälja, et keskkooli hoolekogu otsustab wäga tähtsa küsimuse, sest registreerimine iseenesest muud midagi ei ole, kui seadusliste nõuete järelewalwamine, kas see walimisel täidetud on, ja pärast registreerimise kandmine. Ma lähen wälja eeldusest, et meil praegu niikaua, kui ei ole ümber muudetud ajutine kooliwalitsuse korraldus, kus on õpetajate walimine ja ka registreeritud asutused ette nähtud ja seda ei saaks ümber muuta keskkoolide kohta käiwa eriseadusega, nii kaua peaks meil ka õpetajaid ametisse registreeritama. Kuid sel korral ei peaks minu arwates walimine jäetama ainult kooli enese kätte, waid tingimata peaks õpetaja walimisel sõna kaasa rääkida olema ka kooli ülewalpidajal. Nii et minu arwates on kooliõpetaja ja juhataja walimisest huwitatud kolm asutust, kõige pealt kool ise, oma hoolekogu wõi pedagoogika nõukoguga, siis kooli ülewalpidaja asutus ja kolmandaks — kooli korraldaja asutus ehk haridusministeerium. Sellepärast, et leida head õpejõudu, kes kooliga peaks töötama kontaktis ja pedagoogiliselt wastuwõetaw oleks, peaks kandidaatide üles-

seadmine jääma kooli enese hooleks, sellega ühes arwatud temaga ligidalt seotud asutused, see tähendab pedagoogika nõukogu ja hoolekogu, muidugi ka juhataja ühes arwatud, kellel muidugi wäga suur algatuswõime on, nii hoolekogus kui ka pedagoogika nõukogus. Walimine peaks olema selle asutuse hooleks, kes kooli ülewalpidamise kulud kannab, see oleks siis maakonna- wõi linnawalitsus, kuna haridusministeeriumi kätte jääb ainult registreerimine. Sarnast wiisi ei näe ette ei haridusministeeriumi ega ka komisjoni eelnõud. Sellepärast, et saaks sarnase mooduse wastuwõtmine wõimalikuks, teen ma ettepaneku komisjoni anda paragrahwid, mis keskkooli õpetajate, juhataja ja tema abi walimist, kinnitamist ja registreerimist käsitawad.

Haridusminister H. Bauer: Minul ei ole midagi selle wastu, et need paragrahwid parandustega komisjoni tagasi antakse, tahaksin aga härra Martinson'ile tähendada, et sõna „registreerimine“ mitte kohane ei ole. Haridusministeerium on õpetajatele palgamaksja ja nüüd tuleb wälja, et temal õpetaja walimisel midagi muud wiimase kohta ütelda ei ole, kui ainult liht kantseleiametniku kohustus täita, — õpetaja registreerida. Kui pedagoogika nõukogu kätte jääb õpetaja walimine, siis wõib siin kohutawaid juhtumisi ette tulla. Pedagoogika nõukogudele antakse siis laialine õigus, laialisem, kui isegi ülikooli-seaduses projekteeritud. Selles seaduses on kawatsetud, et kui ülikooliwalitsus kaks korda professori kandidatuuri on ette pannud ja haridusministeerium teda pole kinnitanud, siis määrab wiimane ise õpejõu. Siin keskkoolide-seaduses ei ole aga seda mitte ette nähtud ja kui seadus nõnda redigeeritud saab, siis wõib juhtuda, et kool mõnikord lihtsalt edasi töötada ei saa, sest õpetajad waliwad wahest kas joni pärast isikud, kes mitte kinnitust ei leia. Kordan weel, mul ei ole midagi selle wastu, et need paragrahwid saaksid komisjoni antud.

Juhataja J. Kuk: Kõige pealt on korra kohta tehtud ettepanek neid paragrahwe komisjoni anda. Selle ettepanekuga on ühinenud aruandja ja ka paranduste tegija haridusminister, nii et see ettepanek hääletamisele ei tule.

Aruandja J. Annusson: Tehtud ettepaneku järele on komisjoni antud kõik paragrahwid, mis räägiwad õpe-

jõudude registreerimisest, sellega oleks siis esimene paragrahv, mis praegu arutusele tuleks § 58 (loeb): § 58. Õpetaja kohustuseks on õpe- ning kasvatustöö tegemine, pedagoogika nõukogu koosolekute osavõtmine ning selle otsuste kui ka koolijuhataja korralduste täitmine.

Märkus: Õpetajal ei ole õigust lahti ütelda temale määratawaist kasvatustöist ja tundidest oma erialal.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 58 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 59. Õpeaasta algul paneb õpetaja õpeaine kawa pedagoogika nõukogule ühtlustamiseks ette, üksikasjaliselt esitades, kuidas ta mõtleb õpematerjaali läbi võtta. Wähemalt iga poolaasta lõpul teatab õpetaja pedagoogika nõukogule, missugusel määral ta on suutnud kawas tähendatud nõudmisi täita.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 59 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 60. Koolist kui ka pedagoogika nõukogu koosolekult puudumise korral on õpetaja kohustatud sellest aegsasti koolijuhatajale teatama ühes puudumise põhjuste tähendamisega.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 60 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 61. Kui õpetaja on sunnitud mõjuwatel põhjustel koolitööst kauemaks ajaks eemale jääma, siis walitakse temale asetäitja kunni tema koolitöösse tagasitulekuni.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette § 61 juurde lisada: „silmas pidades kõikide riigiteenijate kohta käiwaid sellekohaseid erimäärusi“. Kui õpetaja on sunnitud kauemaks ajaks eemale jääma, siis walitakse tema asemele teine, aga kas kaheks wõi kolmeks aastaks wõi kui kauaks ajaks, see jääb selgusetaks. Just selle selgituseks oleks tarwis see parandus juurde lisada.

O. Liigand (rhw.): Siin selles paragrahwis on liiga ebamääraselt tähendatud, et kui õpetaja on sunnitud mõjuwatel põhjustel kauemaks ajaks koolitööst

eemale jääma, siis walitakse temale asetäitja kunni tema koolitöösse tagasi tuleb. Sõnad „kauemaks ajaks“ ei ütle isenesest midagi ära. Oleks soowitawam, kui selles paragrahwis saab aeg ära määratud, kui kauaks ajaks jne. Siis pole siin ka weel kõneldud palgaasjus. Minu arwates oleks parem, kui see paragrahv komisjonis uuesti läbi waadatakse, kes talle kindlama kuju annab. Panen ette seda paragrahwi komisjoni tagasi anda, täpipealsemaks wõi kindlamaks äramääramiseks.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. Sellega on otsustatud § 61 komisjoni tagasi anda.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 62. Kaswatusliikude ülesannete ligemateks täitjateks üksikutes klassides nimetab pedagoogika nõukogu õpetajate hulgast klassijuhatajad, kelle kohused ära määrab pedagoogika nõukogu haridusministeeriumi wastawa instruksiooni põhjal.

J. Westholm (rhw.): Klassijuhatajatel on igatahes wäga tähtsad ülesanded ja sellepärast ei oleks mitte wäga soowitaw, et pedagoogika nõukogu, kelle koosseis tihti muutub, ja kes õpetajatega wastamisi üksteist hästi ei tunne, et see pedagoogika nõukogu nimetab klassijuhataja. Palju loomulikum oleks, kui koolijuhataja, kes iga üksikut õpetajat tunneb, seda asja läbi kaaluks ning pedagoogika nõukogu nõusolekul klassijuhataja nimetaks. Teiselt poolt ei ole mitte soowitaw, et koolijuhataja üksi oma tahtmise läbi wiib ja seda silmas pidades teen järgmise ettepaneku: „Lugeda § 62, pedagoogika nõukogu“ asemel „koolijuhataja, pedagoogika nõukogu arwamist ära kuulates.“

Haridusminister H. Bauer: Ühinen rkl. Westholm'i ettepanekuga, sellepärast, et on juhtumisi ette tulnud, kus pedagoogika nõukogu isikuid ametisse nimetab, kes mitte oma ametikõrgusei ei seisa.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ei saaks kuidagi leppida härra haridusministri wiimase argumendiga, et on juhtumisi olnud, kus pedagoogika nõukogu poolt ametissenimetatud isikud ei ole oma ülesannetega toime saanud. Wõiks

samuti ette tuua ka sarnaseid juhtumisi, kus koolijuhataja poolt ametissenimetatud isikud ei ole oma ametikõrgusel seisnud. Mis puutub rkl. Westholm'i parandusesse, siis pean tähendama, et hariduskomisjonis seda küsimust arutati, ning tuldi otsusele, et pedagoogika nõukogu peaks seda küsimust läbi kaaluma, sest et nõukogu liigete hulgas ikkagi isikuid leidub, kes nimetatud õpetajaid tunnivad, ning, et pedagoogika nõukogu, kes mitmest isikust koos seisab, otsus peaks ikkagi kaaluwam olema, kui ühe isiku oma. Pealegi wõtab ka koolijuhataja pedagoogika nõukogu koosolekuist osa ning wõib väga hästi ühel wõi teisel wiisil kaasa mõjuda. Toetan komisjoni ettepanekut.

Juhataja J. Kukk: Rkl. Westholm'i poolt on § 62 juurde tehtud järgmine ettepanek: „Lugeda „pedagoogika nõukogu“ asemel „koolijuhataja pedagoogika nõukogu arwamist ära kuulates“. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 26, vastu 28 häält, sellega tagasi lükatud.

Panen § 62 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. § 62 on vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 63. Ametist wabastada ja tagandada wõib õpetajat, koolijuhatajat wõi tema abi ainult haridusministeerium; omawalitsuste poolt ülewalpeetawates keskkoolides wõib maakonna wõi linna kooliwalitsus sellekohase motiweeritud ettepaneku teha ja õpetaja tarwiduse korral esialgselt koolitöölt kõrwaldada.

Haridusminister H. Bauer: Ma panen ette selle paragrahwi lõppu juurde lisada lause: „Pedagoogilistel põhjustel wõib kooli ülewalpidaja asutus haridusministeeriumi nõusolekul — riigikoolides haridusministeerium — õpejõudu ühest koolist teise ümber paigutada.“

Õige tihti tuleb juhtumisi ette, nagu ma hiljuti tähendasin, kus õpetajaskond isiklistel põhjustel omawahel niiwõrd näaklema läheb, et täiesti wõimatu on seal koolis edasi töötada, kus siis mõned lahkuma ja omale teist kohta otsima on sunnitud. Muidu oleks õpetajad täiesti kohased oma kohtadel, kuid terawaksläinud wahekordade tõttu tuleb neil lahkuda ja siin on tingimata wajadus õpejõudu ühest koolist teise üle wiia.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Komisjoni nimel ei saa ma selle parandusega ühineda.

Juhataja J. Kukk: Haridusministri ettepanek tuleb hääletamisele. Ettepanek on järgmine: § 63 lõpule lisaks: „Pedagoogilistel põhjustel wõib kooli ülewalpidaja asutus haridusministeeriumi nõusolekul — riigikoolides haridusministeerium — õpejõudu ühest koolist teise ümber paigutada“. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Ettepanek on vastu wõetud. Panen nüüd § 63 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. § 63 on vastu wõetud ühes parandusega.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 64. Awaliku keskkooli ülewalpidaja on kohustatud kooliarsti palkama, kelle ülesandeks on õpilaste terwise eest hoolitsemine ning nende arstimine, walwe kooliruumide terwishoidliku seisukorra järele ja nõuandmine pedagoogika nõukogule õpetus- ning kaswatustöös.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette selle paragrahwi wiimased sõnad muuta, nimelt sõnade: „õpetus- ning kaswatustöös“ asemele wõtta „kooli terwishoidu puutuwa isikust“ ja lõpule juurde lisada sõnad: „tütarlaste koolidesse ametissemääramisel on eesõigus naisarstil“.

Mis puutub esimesesse ossa, siis on see iseenesestki arusaadaw, et arst, kuigi tubli arst, õpetus- ning kaswatustöös kuigi kaaluwat nõu anda ei wõi, kooli terwishoidu puutuwa isikust küsimustes aga tingimata kaasa rääkima peab. Kui meie need sõnad muutmata jätaksime, siis tuleks wast ainult üks uus koolinõunik juurde, kooliarst, kes õpetajaid omalt poolt instrueerima hakkab ja see ei ole muidugi mitte soowitaw.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: See, mille juures härra haridusminister kahtles, ei ole mitte nii väga wõimatu ülesanne. Teistes maades on juba kooliarsti ülesannete peale tõsisemalt waatama hakatud, kui meil seda senni on tehtud. Kooli terwishoidlistel küsimustel on väga

lähedane ühendus õpe- ja kasvatustööga, nii et kooliarst siin mõnelgi juhtumisel oma sõna peaks kaasa ütleva. Minu arwates wõiks paragrahwi komisjoni redaktsioonis wastu wõtta.

Mis aga puutub paranduse teise osasse, siis tähendati juba koha pealt, et sel juhtumisel tuleks ka wastupidine parandus teha: „Poeglaste koolides on eesõigus meesarstidel“. Hariduskomisjonis oli see küsimus arutusel, aga et ettepanek ühekülgne, asuti eitawale seisukohale.

Juhataja J. Kuk: Haridusministri poolt on järgmine ettepanek tehtud: § 64 wiimased sõnad muuta: „õpetus- ja kasvatustöös“ asemele panna „kooli terwishoidu puutuwa küsimustes“ ja juurde lisada: „Tütarlaste koolidesse ametisemääramisel on eesõigus naisarstil“. Asun ettepaneku esimese osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. See parandus on wastu wõetud. Panen ettepaneku teise osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Parandus on wastu wõetud. Panen § 64 hääletamisele ühes wastuwõetud parandustega. (Hääletatakse.) § 64 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 65. Kantselei ja majandusliste asjade toimetajaks on kooli asjaajaja, kellele suuremates koolides kooli ülewalpidaja abijoudusid wõib abiks määrata.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 65 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 66. Igas keskkoolis peab olema tarwiline arw kooliteenijaid.

Haridusminister H. Bauer: Et siin paragrahw wastu wõeti, kui ma ei eksi, et asjaajaja ja teenijad määrab ametisse koolijuhataja, siis tuleks wastaw märkus ka käesolewa paragrahwi lõppu juurde lisada. Märkus oleks järgmine: „§§ 65 ja 66 tähendatud ametnikud ja teenijad määrab ametisse koolijuhataja kooli ülewalpidaja teadmisel.“ (O. Strandman (töer.): Miks siis kaks korda, eespool on juba.) Tõsi, seda wõib ka wälja jätta. (Aruandja J. Annusson: Kas Teie wõtate ettepaneku tagasi?) Jah, siis ei oleks seda märkust tarwis.

Juhataja J. Kuk: Kuna haridusminister mingisugust kindlat ettepanekut ei ole teinud, tuleb hääletamisele paragrahw komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) § 66 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 67. Keskkoolide juhatajate, juhataja abide, õpetajate, kooliarstide, ametnikkude ja teenijate teenistuse, palga, pensioni ja abirahade õigused määratakse kindlaks sellekohastes seadustes.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 67 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): 6. Pedagoogika nõukogu. § 68. Pedagoogika nõukogu liikmeiks on:

- a) koolijuhataja ja tema abi;
- b) kõik kooli õpetajad;
- d) kooliarst;
- e) hoolekogu esitaja ja
- f) 2 lastewanemate esitajat.

Juhataja J. Kuk: (Hääletatakse.) § 68 on nähtawa enamusega wastu wõetud. (J. Keskküll (majand.): Lõpetada. O. Strandman (töer.): Kelleligawon, wõib ära minna.)

Aruandja J. Annusson (loeb): § 69. Pedagoogika nõukogu ülesandeks on kooli kaswatus- ja õpetusküsimuste ning nendega ühenduses olewate muude koolielu küsimuste lahendamine. Eriti kuulub tema wõimupiiri:

a) kaswatus- ja õpewiiside arutamine koolitöö wiljakamaks tõstmise sihis;

b) õpekawa läbiwõtmise ulatuse ja ettenähtud piiridest kõrwalekaldumiste arutamine;

c) kaswatus- ja õpetustöö jaotamine üksikute õpetajate wahel ja tunnikawa wastuwõtmine;

d) õpetajate kokkuseatud töökawade arutamine;

e) õpetustöökõrvalduste tarwistamine õpewahendite walimine ja soetamine;

f) õpetustöö aruande wastuwõtmine;

g) õpilaste wastuwõtmine, wastawasse klassidesse paigutamine ja koolist eemaldamine, wiimasel juhtumisel otsusest teatades maakonna wõi linna kooliwalitsusele, riigikoolides haridusministerruumile;

h) õpilaste töö- ja ülespidamise hindamine, nende edasiwiimine klassist klassi, lõpetajate koolist väljalaskmine ja õpilastele tunnistuste väljaandmine;

i) õpilaste kohta käivate määruste väljatöötamine ja maksmapanemine;

k) koolijuhataja wõi vähemalt ühe kolmandiku pedagoogika nõukogu liigete algatatud õpetaja ametist tagandamise küsimuse arutamine ja ettepaneku tegemine hoolekogu kaudu riigikoolides haridusministeeriumile, omawalitsuse koolides kohalikule linna wõi maakonna kooliwalitsusele;

l) kooliruumide jaotamine.

Haridusminister H. Bauer: Teen ettepaneku punktid k ja l välja jätta, sest kooliõpetaja tagandamine on ühenduses walimise küsimusega, nii et see punkt tuleks lahtiseks jätta, punkt l aga igatahes välja jätta. Kui koolijuhatajal isegi õigus ei oleks kooliruumi jaotada ja pedagoogika nõukogu seda teema peab, noh, siis ma ei tea mitte, mis lõppude lõpuks koolijuhataja kompetentsi käib. (W a h e l h ü ü d e d k e s k e l t.) Ei, wabandage, see on väga tähtis, näituseks, hilja õhtul lõpewad wastuwõtmise eksamid ja teise päewa hommikuks peab koolijuhataja klassi siia ja sinna ümber paigutama. Peab siis koolijuhataja tõesti õpetajate nõukogu kokku kutsuma, et see selle kohta otsuse teeks, missugune klass missugusesse ruumi tuleks? Kui meie nüüd klassiruumide jaotamise koolijuhataja käest ära wõtame ja nõukogu kätte anname, noh, ma ei tea siis, kuhu meie läheme. (O. Strandman (töer.): See argumenteitõmba.)

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Mina ühineksin sellega, et punkt k komisjoni läheb, ma sain haridusministrist nii aru. Mis aga puutub punkt I, siis ei näe ma siin koolijuhataja wõimupiiri kitsendusi ja arusaadaw on, et niisugune juhusline kooliruumide jaotamine, mis jookswate küsimuste arutamisel, jookswa töö puhul tarwis läheb, faktiliselt ikkagi koolijuhataja otsustada jääb. Sellepärast ei wõi mina haridusministri ettepanekuga ühineda.

Juhataja J. Kukk: Häälendamisele tuleb haridusministri ettepanek: punkt l välja jätta. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ette-

panek on 25 häällega 22 vastu wastu wõetud. Et aga punkt k komisjoni läheb, siis jääb see paragrahw lõpuhäälendamisel lahtiseks, kunni ta komisjonist tagasi tuleb.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 70. Õpeaasta lõpul seab pedagoogika nõukogu kokku õpetustöö aruande selle kohta, mil määral ja missuguste abinõudega on täidetud aasta algul kokkuseatud kawad ja kui on olnud kõrwalekaldumisi, tähendab ära põhjused, mis on sundinud kawatsustest loobuma.

J. Westholm (rhw.): Mina teen ettepaneku, et § 70 tähendatud aruanded ka kooliwalitsusele esitataks. Siin ei ole seda ette nähtud. Siin on öeldud, et seatakse aruanne kokku ja sellega jääbki. Soowitaw oleks et sellest aruandest teada saaks kooliwalitsus ja sellepärast teen mina ettepaneku lisada § 70 lõppu: „Niimetatud aruanne esitatakse ka linna ja maakonna kooliwalitsustele ja haridusministeeriumile.“

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Kuna siin selle paragrahwi all muidugi on mõistetud see, et tähendatud aruanded wastawate kooliwalitsuste kätte läheksid tutvunemiseks, siis ühineksin rkl. Westholmi ettepanekuga.

Juhataja J. Kukk: Kuna aruandja on ettepanekuga ühinenud, siis tuleb § 70 häälendamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) § 70 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 71. Pedagoogika nõukogu koosolekuid peetakse õpeajal vähemalt kord kuus.

Juhataja J. Kukk: (H ä ä l e t a t a k s e.) § 71 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 72. Pedagoogika nõukogu astub kokku koolijuhataja wõi tema asetäitja kutsel, wõi vähemalt $\frac{1}{3}$ osa liigete nõudmisel.

Juhataja J. Kukk: (H ä ä l e t a t a k s e.) § 72 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 73. Pedagoogika nõukogu koosoleku päewakorra seab kokku koolijuhataja,

kus juures koosolek võib päewakorda muuta ja täiendada. Igal pedagoogika nõukogu liikmel on õigus koosolekule ettepanekuid teha ja küsimusi algatada.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 73 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson: § 74 on kahes paralleel-ettepanekus. Esimene ettepanek on järgmine: „Pedagoogika nõukogu koosolekuid juhatab nõukogu poolt walitud juhataja või tema abi.“ Teine ettepanek käib nii: „Pedagoogika nõukogu koosolekuid juhatab koolijuhataja või tema asetäitja.“ Esimese redaktsiooni poolehoidjad komisjoni liikmed olid arwamisel, et pedagoogika nõukogu tegewus ei seisa nii palju juhataja kompetentsi laiendamises, kui teatawate küsimuste arutamises. Koolijuhataja on sagedasti seal aruandjana tegew. Sellepärast ei saaks teda mitte koormata tööga, ja teiseks ei ole tegelikult tarwidust koolijuhatajale anda eriõigusi pedagoogika nõukogu juhtimistel. Paralleel-ettepanekute tegijad näewad koolijuhataja juhtimise küsimuses teatawat eesõigust: 1) tõstaks see koolijuhataja prestiihi kui tema juhataks nõukogu koosolekut, ja 2) oleks asjaajamine palju lihtsam, sest ta on rohkem asja kursis kui mõni muu nõukogu liige, nii et temal koosoleku juhatamine oleks kergem.

Haridusminister H. Bauer: Walitsus toetab paralleel-ettepanekut ja nimelt, et koolijuhataja juhataks ka kooli pedagoogika nõukogu koosolekuid, põhimõttest välja minnes, et kelle peale wastutus langeb, see peab ka rohkem õigustatud olema ja sellepärast peab koolijuhataja ka pedagoogika nõukogu koosolekuid juhutama. Siin on tehtud järeldusi, et linnawolikogus ja Riigikogus koosolekuid peaks juhutama linnapea ehk Riigivanem. Niisugust sõrdlust ei või aga mitte teha, sest nendes asutustes on üks seaduseandja ja teine walitsuse juhataja, linnawolikogu juhataja on üks ja linnapea teiste ülesannetega isik. Pedagoogika nõukogu ei ole seaduseandja, waid peab seaduste järele töötama. Koolijuhataja wastutab kõige selle töö eest. Kui juhataja kompetentsi vähendatakse, siis oleks see absurdum ja sellepärast walitsus toetab paralleel-ettepanekut.

E. Martinson (sd.): Haridusministeerium toetab paralleel-ettepanekut,

et koolijuhataja ja tema asetäitja peab tingimata pedagoogika nõukogu juhutama ja motiiviks tõi asjaolu, et koolijuhataja peab tegewuse eest wastutama ja sellepärast ka suuremaid õigusi omandama. Kuid mis õigused on koosoleku juhatajal iseäraldi olemas, sest juhatamine on õieti töö ja seda tööd peab tegema see, kes seda kõige paremini oskab? Kui koolijuhataja sellega kõige paremini toime saab, siis võib ta ka seda teha. Wastasel korral aga keegi teine nõukogu liige. Kuid koolijuhatajal on pedagoogika nõukogu otsuste tegemise juures eesõigus. Nimelt § 76 on öeldud, kõik otsused on makswad, kui selle poolt on enam kui pool koosolijatest. Kui aga hääled pooleks lähewad, annab koolijuhataja hääle enamuse. See tähendab mitte pedagoogika nõukogu juhataja hääle ei otsusta, waid koolijuhataja hääle. Sisuliselt on see eesõigus, tema hääle on kaaluwam kui juhataja hääle. Toon näituse tegelikust elust, kus koolijuhataja ei ole toime saanud pedagoogika nõukogu juhatamisega. Olen selles koolis ise töötanud, nimelt I linna tütarlaste gümnaasiumis ja seal juhatas koosolekut alati üks kooliõpetaja. Et selle läbi need koosolekud halwemini oleks juhitud, seda mina tähele ei pannud. Koosoleku juhatamine nõuab hoopis teistsugust annet kui pedagoogikasse süwenemine ja asja korraldamine, milleks juhataja võib väga osaw olla, kuna koosoleku juhataja oma hea tehnikaga juures võib ka halb pedagoog olla. Minu arwates on see wist küll otstarbekohasem, kui selle küsimuse otsustamise pedagoogika nõukogu teha jätame, kuidas see ise kõige kasulikuma leiab olewat. Igatahes ei ole kuidagi põhjendatud haridusministeeriumi ettepanek, et koolijuhatajal peab rohkem õigusi olema, sest § 76 järele on need suuremad õigused koolijuhatajal juba olemas.

Haridusminister H. Bauer: Ma ei tea, missugune koolijuhataja peaks see olema, kes isegi wäikese koosoleku juhatamisega hakkama ei saa. Niisuguseid saamatuid pedagoogisid-koolijuhatajaid meil, Jumal tänatud, palju ei ole. Siin ei ole mitte sedawõrd teadusemehe ametiga, waid administraatori ametiga tegemist, kuhu isik on kompetent organide poolt walitud ja sellepärast on tema sarnane, et ta mitte ainult kooli peab wõima juhtida, waid ka koosolekuid juhutama.

Algkoolide pedagoogika nõukogu koosolekuid juhatab koolijuhataja, siin on

aga täiesti arusaamata, kuidas keskkooli juhataja nii saamata on, et tema sellega hakkama ei saa. Kui see redaktsioon peaks vastu võetama, oleks keskkooliseadus algkooli-seadusega võrreldes igatahes samm tagasi mindud, mis mitte kohane ei ole ja nõukogude Wene poole tagasi tüürib. Koolijuhataja saab märkusi ja noomitusi eksisammude eest, aga mitte pedagoogika nõukogu, kes need oma seljast, kui hani wee maha raputab, sellepärast on täiesti vastu võtmata, kui see läbi ei lähe.

O. Amberg (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina arwan, et üks peaarwamistest on see, et pedagoogika nõukogu peab juhutama isik, kes täitsa asja kursis on ja asja kursis on ainult koolijuhataja. Kui nüüd igakord walida ise juhataja, siis tuleb nii wälja, et koolijuhataja omalt poolt peab nõuga neile abiks oléma, missuguse asjaolu läbi tuleb temale ilmaaegne töö kaela. Pedagoogidel, kes asja kursis ei ole, tuleks siin weel lisatöid teha, nii et minu arwates on kõige õigem, kui seda teeb see, kes asja kursis on, ja nimelt koolijuhataja.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja sõna ei tarwita. Komisjoni poolt on ette pandud § 74 kohta 2 paralleel-ettepanekut. I-ne ettepanek käib järgmiselt: „Pedagoogika nõukogu koosolekuid juhatab nõukogu poolt walitud juhataja wõi tema abi.“ II-ne ettepanek on: „Pedagoogika nõukogu koosolekuid juhatab koolijuhataja wõi tema asetäitja.“ Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) I ettepanek on saanud poolt 17 häält ja vastu 30 häält. (Hääletatakse.) II ettepanek on saanud poolt 31 häält ja vastu 14 häält. Sellega on teine ettepanek vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 75. Pedagoogika nõukogu koosolek on otsuswõimne, kui temast wõtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ osa õpetajaist, nende hulgas koolijuhataja wõi tema asetäitja.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 75 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 76. Koosoleku otsus on maksew, kui selle poolt on enam kui pool koosolijaist;

kui hääled poolenewad, annab koolijuhataja hääle enamuse.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette § 76 juurde märkus lisada: „Kui koolijuhataja pedagoogika nõukogu otsusega ei ühine, läheb küsimus enne otsuse täidesaatmist riigikoolides — haridusministeeriumi, teistes awalikkudes keskkoolides maakonna wõi linna kooliwalitsusele kinnitamiseks.“ Ettepaneku teen samadel põhjustel, mis eelmise paragrahwi kohta tähendati, ja nimelt kui otsus wiltu tehtud, siis ei saa koolijuhataja mitte protesteerida.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Komisjoni nimel ei saa mina haridusministri ettepanekuga ühineda.

Juhataja J. Kukk: Ma panen hääletamisele haridusministri ettepaneku § 76 juurde lisada märkus: „Kui koolijuhataja pedagoogika nõukogu otsusega ei ühine, läheb küsimus enne otsuse täidesaatmist riigikoolides — haridusministeeriumi, teistes awalikkudes keskkoolides maakonna wõi linna kooliwalitsusele kinnitamiseks.“ (Hääletatakse.) See parandus on 25 häälega 21 vastu vastu wõetud. Nüüd panen § 76 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 76 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 77. Pedagoogika nõukogu walib oma liigete hulgast üheks aastaks sekretääri ja raamatukoguhoidjad.

Märkus. Raamatukoguhoidjaid ja korraldajaid wõib kooli ülewalpidaja nõusolekul ka eratasu eest ametisse panna.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette selle paragrahwi lõpp muuta: Sõnade „sekretääri ja raamatukoguhoidjad“ asemel wõtta „sekretääri, raamatukogu ja õpekabinettide hoidjad“ samuti ka märkuses, sõnade „raamatukoguhoidjaid ja korraldajaid“ asemel wõtta sõnad „sekretääri, raamatukogu ja õpekabinettide hoidjaid wõib...“, sest õpekabinetid on ka suurem warandus ja need peaks tingimata ka usaldatud isikute kätte antama.

Juhataja J. Kukk: Aruandja on selle parandusega ühinenud. Panen § 77

hääletamisele parandatud kujul. (Hääletatakse.) § 77 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

7. Järgmise koosoleku määramine. (Hüüded: Koosolek lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse)

se.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta? Järgmise koosoleku kohta on ettepanek tehtud koosoleku määramist juhatause hooleks jätta. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Abisekretäär **J. Bergman.**